Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ◆ ЕРА, 3 ФЕВРАЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 15 (6737). ◆ Мах 3 кеп.

Ю. В. АНДРОПОВ МОСКОВСКИ СТАНОКАШ ЕРАШЦА ВІАШАГІКХЕТАР

КПСС ЦК Генеральни секретарь Ю. В. Андропов хилар Серго Орджоникидзе цІерагІча Московски станокаш еча заводе. Новкъост Ю. В. Андропов хилар предприяте цехашка, завода продукци яйзар. Бригадашкен участкашкен Юрий Владимирович Андропова къамаьл дир болхлошцен мастерашцен, цар болх, дешар, салаІар миштта вІаштІехьдаьккхад хиийттар.

Механосборочни цехе Ю. В. Андропова хьаттар кадрий хьакъехьара гІулакх миштта латт.

Завода директора Н. С. Чикирева жоп делар унхазе цІенхаштта проблема я, аьнна.

Ю. В. Андропов. МалагІа?

Н. С. Чикирев. Слесарш, электромонтажникаш тоьац, кагиркой кІеанга хьаух. Из проблема Москве хинна ца Іеш кхыча городашка а л. Завода халонаш я станочникаш балха хьанйбеча.

Ю. В. Андропов. Алапи мел доакхх станочникаша?

Н. С. Чикирев. Алапеш тоьал доккха да.

Ю. В. Андропова строгальщикага С. А. Королевга хетт: Дукха ха йий Іа болх бу?

С. А. Королев. ВорхІ шу.

Ю. В. Андропов. Массайолча хана станока тІек?

С. А. Королев. Массайолча хана.

Ю. В. Андропов. ХІаьта алапи мел доакх Іа?

С. А. Королев. Тоьал доакх.

Ю. В. Андропов. ХІаьта а?

С. А. Королев. 250 сомага кхоач.

Ю. В. Андропов. Слесара дукхагІа йІдой?

С. А. Королев. А йІдац. Цунна гаргга йІду.

Вокх цехе къамаьл хилар завода реконструкци ярах, предприяте цхьайолча изделех. Ю. В. Андроповна ха лайра дунен рынке станокаша конкурировать миштта ду, уж малагІча мехкашка йохк.

Ю. В. Андропов. Социалистически мехкий предприятешта малагІа технически гІо ду шун заводо?

Н. С. Чикирев. Оаха тхоай завода продукци дІахкухьийт СЭВ членаш долча мехкашта. Тхо долча опыт йоаза ух социалистически мехкашкара специалисташ, болхлой. Леладу духхьалара бувзамаш. Иштта, тхо долча ух чехословацки доттагІий. Тхо уж болча а хул.

Ю. В. Андропова автоматически станокий наладчикага Б. А. Шунинга хетт: Іа укх заводе болх бу дукха ха йий?

Б. А. Шунин. Ткъо шу.

Ю. В. Андропов. ХІаьта укх личе тІа?

Б. А. Шунин. Ялх шера.

Ю. В. Андропов. ТІаккха из караерзае дукха хь еззий?

Б. А. Шунин. Массала а кердадар карадерзаде дезаш хул.

Ю. В. Андропов. Хала дий из?

Б. А. Шунин. Хала да, хІаьта а нараерзае еза.

Къамаьла юкъевоагІа производства ветеран наладчик М. Ф. Скрипкин: Юрий Владимирович, караерзаьчул тІехьагІа болх бе хала дац.

Ю. В. Андропов. ТІаккха цул тІехьагІа юха а кхыдола кердадар ма лургдий?

М. Ф. Скрипкин. Из а карадерзадергде, иштта я тха должность.

Ю. В. Андропов. КъайлагІа цхьа хаттар. Ахча мел эц Іа?

М. Ф. Скрипкин. Тоьал.

Ю. В. Андропов. Дезал мелаб хьа?

М. Ф. Скрипкин. Шиъ да тха.

Къона болхлочо болх беча станока юхе гІолла дІаводаш Н. С. Чикирева доашх: «Ер са воІ ва. Институт а ньккха станоба тІа болх бе лаьрхІад».

Ю. В. Андропов. МалагІа институт ньккхай Іа?

В. Н. Чикирев. Станкостроительни. Институте вахалехьа укх лаводе болх баьб. Школа ма ньккхинге а укхаза хьаьера. Дезала династи я тха. вана а ма йий укх заводе болх беш.

Ю. В. Андропов. Станока тІа болх бе хІана лаьрхІад Іа?

В. Н. Чикирев. Станокаш хьаяра процесс дикагІа йоазара цар тІа болх бе беза.

Ю. В. Андроповна хьатІайоагІа завода ветеран сверловщица В. П. Чайка.

В. П. Чайка. Аз заводе болх бу шовзткъев шоллагІа шу да. Цесе хьаьр, нахъа дика аьннлар.

ЦІагІара дерригa гІулакхаш а дика лелар са. ХІаьта а фу дергда аз цІагІа? Балха тІа, коллективе дикагІа да. Укхаза со лоаркІ. Дукха безаме дешаш оал. Со заводе я 1942 шера денз, пхийтта шу даьнна йиІит йолаш ера. ДагадоагІа дика болх берах сайна совгІата хьаьхий хурск еша. Сай низ мелаб заводе болх бергба аз.

* * *

Цул тІехьагІа балха перерыв йолиш конференцзале новкъост Ю. В. Андропов вІашагІкхийттар цехийи заводоуправлении вакалашца — болхлошца, бригадирашца, техникашца, инженерашца, предприяте партийни, профсоюзни, комсомольски организацей кулгалхошца.

ВІашагІкхетар хьадийлар завода парткома секретара В. И. Кубрина.

Завода историе, социалистически яхь миштта лел, КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш предприяте коллективо кхоачаш миштта ю, техникo-экономически хьокхамех, станокаш яра перспективах дийцар завода директора Н. С. Чикирева.

КПСС ЦК ноябрьски Пленум хиппачул тІехьагІа, аьлар цо, завода коллектив кІоаргагІа хьежар дисциплина проблемага. Тха заводо, Москвам кхыча предприятешца а санна, дІайолайир къахьегам вІаштІехьбоаккхилга тоаде. къахьегамен производственни дисциплина айе, аьнна йола инициатива. Социам тІанйцаб балха ха йоаелга кІезигдара чотагІа 1983 шера кІезигагІа яле а цаІ ах шиъ процент къахьегама овсарле айе, аьнна. Къахьегама дисциплина чІоагІьяра хІанэ оаха беш бола болх бокъонца чІоагІа лоархІам болаш ба аьнна хетт сона. Тхоаа бІаргагу тхоай кхоачамбоацарш, царца къовсам миштта лоаттабе беза хов. КПСС ЦК Пленуме оттадаь декхараш кхоачашдулургдолаш да тхо. Оттаяь низткъало планаш толаме кхоачашьяра дукха предприяте коллективо тІанйцад цІенхаштта дола социалистически декхараш. Уж дийцад коллективаца, юкъарча собранe. Оаха декхар тІанйцад укх шераа шера план 27 декабре кхоачашъе.

Цул тІехьагІа гулбеннарашка къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова.

Доза новкъостий! Доккха баркал да шоана безаме тІаэцарах. Оаш иштта беламе тІаэцар тІайоагІача хана йола аванс лоархІ аз, хІаьта шун тешам ца боабеш болх бе а хьожаргва. Кхетадеш да, из аз духхьал соцара безам а ца лоархІаш Центральни Комитетацара, Политбюроцара безам лоархІилга. Баркал шоана из бахьан долаш.

Парте Центральни Комитета цІерагІа безам бар са московски кхыча коллективашца цхьана Центральни Комитета ноябрьски Пленума решенеш оаш хьаллацарах шоана баркал ала. ГІадвуташ да Пленума решенешта ерригача къахьегама коллективашца, берригача мехка дика жоп луш хилар. Луче, Пленуме дийцачо наха дагадаьллар бокъонца хьалхьоадир. Тхона хоалу мехка экономика дІахо дегІайоалаяра тІаерзаль, парте решенеш советски болхлой классо берригаш раьза а болаш хьаллоацилга.

Шун башка-динача коллективо бакъдир города партийни организаце дика чІоагІле йолгеи парте городской комитети парте Центральни Комитети цох тешам йолгеи.

Новкъосташ, укхаза дийцар КПСС ЦК ноябрьски Пленум бокхха лоархІам болаш хиларах. Из чакхбоалаш бац Пленуме укх наьрча шера вай мехка хан-къа боахам дегІабоалабара наькъаш белгалдаь, вай строительства, вай производства масштабашца дувзаденна доккхий декхараш оттадаь хиларца. ХІаьта из вай ІалаьматеЙоккха а я. Дунен тІа цхьаккха мехко даккхац вай миссел, ерга вай, болат, мехкдаьтта, кхыйола продукци. Пленума решенеш лоархІам болаш я вайна духьалгуитта а укх шера план чакхйоаккхаш духьалъотта меташ йола а цхьайола халонаш цар чоте эцаш хилара а.

Цхьайолча моттигашка, масала, хоа тхона доагІа металл хьалап, электроэнерги тоьац яхаш. Из тоаде деза. ХІаьта а оаха иштта дагахоаб коммунисташа, предприятей кулгалхоша, къахьегама ерригача коллективаша, къаьстта аьлча шунчо а, ресурсай дерригa тайпаш кходара чура торокаш лохаргхилар.

Шоана дагадоагІаш мя хилара, Пленуме ира оттадир пятилетка оттадаьча хьокхамел вай боахам лелабара цхьайолча участкашка тІехьадусаш хилара дош. Иштта дийцар къахьегама овсарле вай раьза хургдолча тайпара сиха дегІа ца ухаш йолга а. Хетаргахьа, шоашка даьлача шоана а холуш хургда экономикера вай гІулакхаш вайна ловча тайпара дика ца лелилга.

Деш дола къамаьл укх дешах да. Вай хьаеш йола хІамаш дукхаза а сов безача маьха хул вайна. СоьмагІа дикка дукхагІа дІаухийт материальни, финансови средсташ, сов дукха бода къахьегам. Юххера а цунах хьахур — продукци дукхагІа хьаяран бахача наьха ахчан доходаш лакхъллари юкъе юкъ йол.

Из юкъ йоллара бахьан цаІ ер да. Шоана массенена а довзаш да «план хувца сэа» яха дош. Бакъдар аьлча, сона хезадац, цу тайпара хувцам планови задании лакхъяргахьа бу аьнна. Нагахьа санна хувцам бе беза йовхе, тІаккха, доаие, из кІезигъяра хьакъехьа да-кх деш дола къамаьл. (**Залера барам беллу**). Цунах хулаш дар кхетаде хала дац. Арахеца продукци нІезаглу, хІаьта алапи хьалхагІа ше каннача тайпара дус. Цул совгІа, лохъяь план кхоачашъярах премеш телаш а кІезига моттигаш яц хІанэ а. Нагахьа санна цу гІулакха бІарчча пачІахьалкхе хьанйцача, тІаккха тикашкарча товарий дукхалан бахача нахагарча ахчанген юкъе юкъ йол.

Тамашаш, оалаш ма дарра, дунен тІа хулаш яц. Оаш оашош ма кхетадой, хьадаьраш миссел мара товараш пачІахьалкхенга долалургдоацилга. Алаш лакхдаларах, нагахьа санна эшача, дикача товарашца из Іалашдаьдепе, нагахьа санна, юххера а, гІулакхаш деш йола сфера астагІа лелхе лергІа тоалургьяц материальни хьалторо.

Хаттар отт: тІаккха малагІча наькъаца вІаштІехьдоаккхалургда из?

Маьхаш лакхдара наькъагІа даха-м йиш я, бакъдар аьлча. Цхьабакъда, вайна цу тайпара накъ, керттербар санна, мегаш бац. ХІаьта а, ала дезаш да, маьхашка белгалара лоарзагІленаш хилар, нийсал ца хилар, цудухьа из метта ца доаладича даргдац вай.

ТІаккха дусар фуд? Вайна керттера шиъ — из да производства эффективность лакхъяр. Вай деш а хьадеш а мел дола хІама тар ма лу дІадохийтар кІезигагІа долаш, сиха, дика де а хьаде а деза. Тархеш аьсса хургйоацаш, дукхагІа хьаде деза товараш. Сурт оттадеш да аз хілар. Оаш ала тарлу, шун станокаш тикашка ахац. ТІаккха, юххера а, хІаьта шун производства а тІо ду торговле долха товараш арахецара.

Пленуме дийцар карара шу пятилетка юкъера шу да яхаш. Хьалхарча шин шера вай, духхьал аьлча, ца деш дисар даь даккха а карара далийтар юха меттаоттаде хьажа а, пятилетка тІеххьарча шин шера лергІа болх бара эша хьалаш вІаштІехьдаха а деза.

ЛоархІаме да балха дикал тоаяр, цун темп сихъяр, продукци хьаяргга бода мах лохбар. Цу тайпара саттота декхар да вайна хьалхашка эттар.

Мича йоалл-хьогІ, ленинеки дешашца аьлча, ерригa эІы хьалъяккхара хьалаца еза чІуг. ЭІы-м йоккха, еза ма йиш. Дерригa а дисциплинана тІадакъа йиш еце а, дІадола духхьал цунгара далла деза, новкъостий.

ЦСУ-с справка еннай, балхашта тІерадувлар, тІаьйе озара болх соцабар, балха хьа ца ахар бахьан долаш вай миллионаш сага-сахьаташ ха йовю аьнна, цул совгІа цхьанцабараца тесса а ма лелабой болх.

Вай хІанэ долла хІама де деза, вайцига хІарале, цІаькха а ях аз, хІаране ший производственни задани кхоачашьяра. Сов тІехдаьнна дІалехаш хІама дац из.

Вай ба хьалхалаттараш. Хоастам а сий а хилда цар. Уж — вай тІехьакхе гІерта дезаш бола юхьиг дІайолаьраш, маякаш. Цхьабакъда, алхха цхьан хьалхалаттарий низаца декхар вайга кхоачашдулургдац. Шийна оттаь задани хІаране деша кхоачашьергйола гІулакх де деза. ТІаккха кхоачашдулургда вайга аз дийна доахар. Массане а цхьана, дерригача къахьегача далкъо.

Цудухьа декар да шуга: хІаране задани кхоачашъяре фу де деза хьажар. Нагахьа санна новкъостал эшаш сагвале — новкъостал де.

Къахьегама дисциплинах дола дош сел ира хІана оттадаьдар КПСС ЦК Пленуме?

Эттара хьалха — йо бахаро дІадехар да. ХІана аьлча йоаттІаш йола дисциплина — къахьегама, планови, пачІахьалкхен — ца хилча, сиха дІахьалхашкахьа ухалургдац вай. Порядок оттаяра белгала цхьаккха тайпе капитальни вложенеш эшаш яц, цхьабакъда, эффект Іалаьмате йоккха лу цо. Прогульщиво, бракодело, лодыро коллективана, бІарчча хьанйцача ерригача общественни миссел зе шийна дац.

Къаьстта белгалданкха безам ба са, дисциплина юкъехьа вай дувцача хана дагараар ерригa къахьегама производственни эІамараш хилар. Цудухьа, бакъдар аьлча, вай мел хьийга къа зехье доаргда, нагахьа санна дисциплина бахьан долаш дІабоІабенна къовсам тІагІоала дІаловже, кагдараш а хиппа буссе пал нхе минута тІехьа ваьннав, вож каст-каста гІаьне увза ух. Из бахьан долаш хоастаме йиш вІалла а мичай. Балха минуташ мел йоаяа метте порядок оттаяза яргьяц. Деш дола къамаьл производственни, цу даькъе технологически а, снабженчески а, кхыча а дисциплине ерригача аспекташца цІенхаштта хилара хьакъехьа да. Вай производства ерригача звеньяшка дисциплина лакхъярах эффект хургйола гІулакх де деза.

Вайна эш сакхетаме производство дІахьалхашкахьа кхувларгйола балха дисциплина. Дисциплина бахьан долаш лоаттабеча къовсама боккха чулоацам юкъеболла, производственни заданеш кхоачашъярца из юкъарча доаццаш бувза беза вай, тІаккха, оалаш ма дарра, цунах даьсса хІама хургдац. ТІаккха кхоачашхургда парте Центральни Комитета ноябрьски Пленумо белгалдаьр.

Ю. В. Андропова дІахо дунен халкъашта юкъерча хьалах лаьца цхьадола актуальни дешаш дийцар. Шоана ма харра, аьлар цо, парте XXVI съезде ше доклад еш Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, кхоккам чІоагІлуш, тІема кхерам дукхагІа хулаш латтилга. Вай парте, Советски пачІахьалкхено долла хІама ду из кхерам тІера дІабаккхара, машар лорабара.

Кхетаде хала дац: вай толамаш доккхагІа ме хул, вай экономика чІоагІагІа ме хул, халкъа боахаме гІулакхаш дикагІа ме латт, чІоагІагІа хургья дунен халкъашта юкъера вай позицеш, чІоагІагІа хургба лаьттан тІара машар.

Вай Даьхен ирах бахьан долаш къахьегаме оаш толамаш дакар лоаш шоана ловца баккха, шоай декхар оаш сийлаца кхоачашдергдолах се дог тийша хилар дІакхайкаде белам ба са. (**ЧІоагІа, дІаьхдаь тІовраш тох**).

Нагахьа санна сога шоай моллагІа хаттараш дале, дала пурам да шоана. Кхы а шугара хьахаза ловра сона, дисциплина оттаяра гІулакха хІанэ а ца дер е де доагІача тайпара ца дер фуд, кхы а фу де деза производство дІахьалхашкахьа йигара.

Къамаьл де дош эц сборочни цеха начальника К. И. Мещанкина. Цо дувц цеха балхах, арахецача продукцех. Тхона енна план йоккха я, хІаьта а из кхоачашье хьожаргда тхо. «Дон-1500» яхача комбайна двигатела лаьрхІа линеш лоаттаергьа оаха «Серп и молот» яхача харьковски завода.

Ю. В. Андропов. Из, дагадоккхарагІа аьлча, берригa мокх хьежаш бегІаш, чІоагІа эшаш машин я.

К. И. Мещанкин. Тхоай декхар кхоачашдара дерригa низаш тІадохийтаргда оаха.

Ноябрьски Пленума хетаяь партсобрани лаьр оаха. Тха болхлой коллективо ший тайпара тІанйцар цун решени.

Ю. В. Андропов. Из фу яхилга да, ший тайпара яхар?

К. И. Мещанкин. Эттара хьалха, хІаране кердача тайпара кхетабир гІулакха хьалхара, дисциплинана хьалхара ший бехктокхам. Цу тайпара, цу гІулакха Пленумо хьанхайкадаьраш тха дагара дараш а тхона хетарех а дар. Цу решенешка хьежаш дар тхо. ДІахо а лакха хургья тха бехктокхамах, корта болча гІулакхех йола уйла, тІагІертта кукъадулаьргда тхо кхоачамбоацарех. Цеха партайни собранe тІадиллад ерригача тха коллективна къахьегим тоабарца ювзаенна йола хьалда предложенеш кийчъелга. ХІанэ уж предложенеш кийчъаь а ньха, цеха хІара деннарча вахара юкъенхухьаш я.

Къамаьл ду слесара-сборщика. Социалистически Къахьегама Турпала В. Г. Комарова: ший тайпара техника вІашагІъехкача цехе ва со болх беш. Автоматически линеш, Іалаьмате чоалхане станокаш, програмни управлени йола станокаш тха заводa болхлой кулгашка хьаеш я. Тахан вай хинна къамаьл яшаш, дика къамаьл дар. Бухсоцаш дар санна аргда аз: тхо бахьан долаш цхьаннена а эхь хургдоацаш болх бе декхаринйла да тхо хІана. Парте XXVI съездо, КПСС ЦК майски ноябрьски Пленумаша белгалъь планаш алхха кхоачашъяь ца Іеш, безам тІабахийта кхоачашье, тІех а еш кхоачашъеІ Іа. Юрий Владимирович, ма аллара, тІехдика мара продукци ара ца хецилга вІаштІехьдаккха. Цехе партайни организаце секретарь ва со Коммунистий цІерагІа аргда аз — дисциплина. даккха а доагІаш Іа белгал ца даккхаре, аз алхха тІехьавеса минуташ ларкІар хийна Іаш...

Ю. В. Андропов. Бакъда, гІулакх алхха цунга кхоачадаь дита йиш яц.

(Чаккхдоалар 2-ча оагІо тІа).

А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 40-2 йолча установке эттара дикагІа лоархІача технологех цаІ я оператор Феодориди Валентина Александровна. Массаза а технологически режим нийса лелаю цо. Цудухьа из къахьегама вахте латтача сменагІа арахецаш йола продукци дикен тІехдикен мара хилац.

Дукхача шерашка ше Іоаь опыт дог раьза долаш дІа а луш, дукха къона технологаш кийчбаьб Валентина Александровнас.

СУРТА ТІА: оператор В. Феодориди.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КПСС обкоме

КПСС обкома бюрос ладийгІар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органаша балха ха йоаелга кІезигдара, собранеш, заседанеш, сессеш, коллегеш елга лертІадаккхара беча белхах болча хоаммга. Бюрос белгалдир царех дукхачар КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дІаддохарашка хьежжа, шоай болх хІанз а эргабаьнна боацилга. ХІанз а балха хана дукха ю слеташ, совещанеш, заседанеш, кхыйола мероприятеш. Цкъаза цига дакъа лаца ккувл производстве балха боахка нах. КІезига яц собранеш, заседанеш балха хана еш йола моттигаш. Цига дувц цхьадолчарех хьалхагІа решенеш тІаийнь дукха дешаш.

КПСС обкома бюрос партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешкара, боахама органашкара, министерствашкарен ведомствашкарен хьадийхад совещанешц заседанешц елга геттар кІезигделга, е езача хана уж дукхагІча даькъе балха йоацача хана, шоатта деношка елга.

Облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо, спортивни организацеша, культура учрежденеша балха хана чакхдаьнйта йиш яц художественни самодеятельноста хьажараш, спортивни яхьаш, сбораш, дукха нах производствана тІера боаха кхыйола мероприятеш.

КПСС обкома бюрос партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешта, боахама органашта могадаьд КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо дІа ма дехха шоай балха сталь эргайоахаш тоае, тІаьйо решенеш кхоачашъяра хаддаьза йоакхо е. Массазара гІулакх а хиппа дІаотта деза цхьан денеx йола керда решени хьалха хиннар кхоачашгъьачул тІехьагІа мара тІа ца эцилга. Боккха лоархІам болаш да решени кхоачаш миштта яьй хьежилга.

Эргадаиккхаш тоаде доагІа производствен доал дечен лоархІаме дола хоам бара гІулакх а. Из лоацца, корта болаш, бокъонца бакъболаш, чоте а ийца чаккхьяха йиш йола кІоарга керда уйлаш, предложенеш йолаш хила беза. Тайп-тайпара мероприятеш кІезигагІа увттае еза, каьлаташ кхоалларца хьадда къовсам лоаттабе беза.

* * *

КПСС обкома бюрос шитта дийцар республиканcки газетий, телевидени радиовещанен редакцешка КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленум хиппачул тІехьагІа даькхача къахьегамхой письмоех дола дош.

ТІехьарча шин бетта республикански газетий редакцешка 1274 письмо денад. Цар дувц КПСС чуреи арахьарен политика массане а хьаллацарах, вай Даьхен экономически оборонни низ чІоагІбе къахьегамхой чІоагІа хьацтдолаш хиларах, къахьегама дисциплина, организованность хІара денна айе, боахам тесса лелабарцен ца доагІача рузкъа дІахийтарцен къовсам лоаттабе лоІам болаш уж хиларах.

ЧІоагІа дега тоам хинна яду дукхача къахьегамхоша КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова указанешка хьежжа тІадиллача гІулакхах бола кадрай бехктокхам лакхбарах.

Письмош тІа дукха масалаш кувл тІадиллача гІулакхах бола бехктокхам дика кхетабеш бола дукха балхахой бувцаш. Цунца цхьана цІераш йоах нарушенеш еш, дисциплина йоацаш, брак еш, зуламаш деш болчар.

Дуккача письмош тІа я производства эффективности берригача балха дикали айира тІаерзаль предложенеш дича бакъахьа хетараш, дикагІйола опыт юкъейоалаярах бола бехктокхам айбе, къоккамаш лоха долча, массаза а планаш кхоачаш ца еча, эшаш деча болхлошкара доагІар чІоагІагІа хьадеха яхаш дешаш увттаду.

Дукхача письмош тІа дувц спекулянтца, тунеядстваца, къоалаш дарца, хулиганал лелабарца, автодорожни нарушенеш ярца къовсам лоаттабечара милице службай бехктокхам айбарах. Цар тІа белгалду коммунистически морала духьал долчунна административни органаша лоаттабу къовсам общественностаца цхьана лелабе, цу хьакъехьера советски, боахама органий, хІаьта иштта къахьегамхой лоархІам айбе безилга.

Бюрос белгалдир письмой дукхагІйола дакъа де доагІар дара республика партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешка, министерствашка, ведомствашка дІакхухьийтилга. ДукхагІча даькъе редакцешка ух къахьегамхой письмошта, газетий оагІонаш тІа кепатехача, телерадиопередачашкарча материалашта дола шоай хаппахьара а корта бола а жопаш. Цунца цхьана йолаш я волокита, критикане моттийта, формальни жопаш тела моттигаш а. Иштта, «Грозненский рабочий» газета тІа 1982 шера 4 декабре кепатехаяр «Дикал минуса знак йолаш» яха материал. Из яр редакце «гергача истола тІа» вІашагІкхийттачара. Цига ира оттадаьдар хьалдаьдаьнача нах чубахача цІеношка ца деш дукха хІамаш дутташ хилара бахьанаш дувцаш дола доал. ХІанз а Грозненски горисполкомо, гІишлоний Нохч-ГІалгІай управлене жоп деннадац газета выступленена а къахьегамхой нийса даткъаш хилара а КІезига дац уж тайпа кхыдола масалаш а. Дукхача болхлоша, парте, къахьегама ветеранаша шоай письмош тІа белгалду отписакаш еш, къахьегамхоша редакцешка ухийтача критически хоамех де доагІа хьадда гІулакхаш ца деш барашкара хьадеха доагІар чІоагІагІа хьадеха дезилга.

Редакцешка даьхнача письмой хьисапаген чулоацамген хьажа а хьежа, КПСС обкома бюрос цар автораша — болхлойи юртайи корреспонденташта баркал аьлар парте XXVI съездо, КПСС ЦК майски ноябрьски Пленумаша оттадаь декхараш толаме кхоачашдара тІаерзаь корта бола предложенеш, дика бакъахьа хетараш, хьехамаш дарах.

Парте обкома бюрос партийни, советски, профсоюзни, кхыча общественни организацешта, министерствашта, ведомствашта тІадиллад къахьегамхой письмошца болх бара хьакъехьа КПСС ЦК дІадехараш чІоагІа леладелга, письмош тІарча предложенешка, критически замечанешка алхха ведомственни хьисапе, харцахьа хьожилга ца хулийтилга. Бюрос хьадийхар бюрократизми волокитен лелаелга, къахьегамхой жалобашкен дехарашкен формальна хьежилга цІендаь дІадоаккхилга, жопаш-отпискаш ца хулийтилга. КПСС горкомаш, райкомаш декхарийла я газетий, радион телевидени редакцешка ухача письмошка хин-ханнахьа хьежа а анализ е а, корта болаш принципиальни йола къахьегамхой выступленеш хьинаре хьаллаца, письмош тІарча предложенейи критически замечанейи хьакъехьа де доагІар дара редакцешта хаддаьза гІо де, отписаш а еш критикана кІалхара бовла гІертача кадрашкара доагІар дукхагІа хьадеха. Цунца цхьана газетий, радиовещанен телевидени редакцешта тІадиллад къахьегамхой письмой уйла дукхагІа е, кепаетта, телерадиопередачашкара факташ чІоагІа тохкилга, материалех де доагІар дайтилга, нака дагадоахка дешаш общественностага дІадовийтилга, вай дІахьалхадахара, КПСС XXVI съездо, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумаша оттадаь декхараш толаме кхоачашдара новкъарле ечунца къовсам лоаттабеча критически дешах майрра пайда эцилга.

БІАЬСТАНА КИЙЧО ЕШ БА

1983 шера кхашка балхаш дара машинно-тракторни парк тоаяра Шелковской района механизаторий инициатива къоабалъеш хьал а лаьца къахьегаш ба Грозненски района «Пригородный» совхоза механизаторашш центральни механически мастерскера болхлой.

Боахама доалахьа я 58 тайп-тайпара трактор, йиъ комбайн, 43 автомашина, иштта дукха тІехьаювзаш йола инвентарь.

Техника тоаяра вІашагІъелла шин звено я. ХІаьта механически мастерске из тоаераш дукхача шерашка цу совхозе къа а хьегаш, йоккха балха опыт йола специалисташ ба. ДІадахача шера йиълагІча квартала планагІа тоае езар 17 йолаш 18 трактор тоаьй. Социалистически яхье хьалха латташ хьайоагІа Дорохов Василий Максимовичa кулгалдеш йола звено.

— Хьинаре къахьегаш ба тха механизатораш мехмастерскера болхлойи, — йоах совхоза мехмастерске заведующе Гриценко Владимир Афанасьевича. — ДІадахача шера йиъалагІча кварталех укх шера хьалхарча кварталел планех 42 трактори иштта дукхха тайп-тайпара тІехьайийза лелаю техникен тоа а яь кийчои мугІаре дІаоттае езаш да тхо. Из ерригa техника тІехдика тоаь йоаккхаргьа оаха 23 февраль хьатІаотташ. Цхьа саг вац задани тІеххоачаш ца еш.

Техника тоаеча болхлой хьалаш дика вІаштІехьдаьхад. Йайтен сийрден я цхьаш, ремонтникашта эшар фуд хьожаш куйталду мехмастерске заведующе, механика. Бакъдар аьлча, кхычахьа санна цхьацца кхоачамбоацараш нийслу укхаза а. Тоьаш яц запчастеши материалаши. Цу тайпара халонаш нийслой а шоашта могар ду цига болх сецa моттиг ца хилийтара. ДукхагІйола къаьна оатхалаш шоаш тоа а еш юхаметтаувттаю ремонтникаша.

Толамаш доахаш хьабоагІа слесарь-моторист Мамуев Муса, цун новкъост Коваленко Николай, токарь Мальков Иван, электрик Янсин Илья, газоэлектросварщик Виноградов Александр, механизатораш Хожаев Абусаид, Космынин Родион, Султанов Леча, кхыбараш.

О. ШАДИЕВ.

БАХЬАНАШ—ЛЕХАЧОА КОРАДОАГІА

КПСС НАЗРАНОВСКИ РАЙКОМА БЮРО ЗАСЕДАНЕРА

ДІадахача шера Наьсарен района промышленни предприятеща дика толам баьккхаб. БІарчча хьанийцача цар кхоачашьяьй продукци маьхала яккхара а товарни продукци арахецара а план. ЦхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера планал совгІа района промышленносто маьхала яьккхай 1 миллиони 370 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци. Цхьабакъда, цу коллективашта кхы а дукхагІа хІама карегІдаьнна хургдар, нагахьа саннa царех цхьараш тІехьюсачарна юкъе хиннацаре. Кулгалхоща, специалисташа, юкхьанцарча партийни организацеца производство вІашттІехьъяьккхара, къахьегама а технологически а дисциплина чІоагІъяра, хІаранеца тІалатта бехктонхам айбара доагІаш дар даьдаларе.

Районера ялх предприяти лоархІаьяц юбилейни шерарча заданеех. Царна юкъе я трикотажни фабрика, хлебозавод, кирпишкаш ю завод, ПМК-432, ДРСУ, Серноводски ПМК. Уж тІехьайнсара бахьанаш техкар укх деношка хиннача КПСС Наьсарен райкома бюрос. Бюро заседани хьаьллаш парте райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева белгалдаьккхар, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенешка хьежна предприятей, организацей, учрежденей кулгалхой бехктонхам чІоагІа ланхбе безилга, юкхьанцарча партийни организацей декал наьха саннa айде дезилга. Районе цхьаькха предприяти хила йиш яц планаши тІанйца социалистически декхарци кхоачаш ца деш. Цо предложени елар хІара кулгалхочо шийна тІадилла гІулакх корта болаш леладу е леладац, цун политически самал белгалйоакхаш йола характеристикаш лични делана юкъеехка, аьнна. Цо бюрона доккха новкъостал дергда кадрови болх тоабара, кулгалхой дикагІа боззара, царна де могаргдар а цар низ дІакхоачаргбар а фуд хара.

Бюро заседане къамаьлаш даьча КПСС райкома шоллагІча секретара нов. Коростова, халкъа тІахьожама районни комитета председателa нов. Джандигова, райисполкома председатела нов. Алмазова, кхычар чІоагІа бала кхаьча дийцар тІехьаюсача предприятей балхах. Хьаэцаргья вай, масела, трикотажни фабрика. ДІадахача шера цхьаккха тайпа план кхоачашъяьац цун коллективо. Фуд бахьан? Керттерчарех да наькъ къахьегам вІаштІехьбоаккхача цІенхаштта кхоачамбоацараш хилар, фабрикаца лоаттаю бийдел дика а эшшача боарамагІа а ца хилар. Геттара лоха я укхаза къахьегама а технологически а дисциплина. Масала, прогулаш яр бахьан долаш соахка 5440 сага-ди доадаьд. Дукха брак йолаш хул хьаю продукци. Мах беча организацеша соахка 73 рекламаци яйтай фабрике, хІаьта брак яь хІамаш юхатоаеш 114 эзар сом доадаьд цига.

ДикагІа къахьега коллектив сарцагІъяккхара, цунна юкъе йоагтІача бесса социалистически ялх йоаржаре шоай де йиш яр даьдац партийни а профсоюзни а организацеша. Дукха ха йоаццаш керда директор енай трикотажни фабрике. Юкхьанца дена чІоагІа тохаенна из фабрикера гІулакхаш тоадера, арахеца продукци дикагІа хилийтара. Цунгара доагІар цІенхаштта хьадеха а эшача новкъостал де а дехарийла я парте райком.

Цхьа хІама дар чІоагІа белгалдоалаш. Шера баьча балха итогаш еча бюро баьккхача тІехьаюсача предприятей кулгалхоша, партийни организацей секретараша дІахо йодача хана болх оьлантара деза тоабара, планаш а социалистически декхараш а кхоачашдара тІеврзаяь корта бола предложенеш тела йовгІар-кх е мероприятеш кийчъь хургья-кх аьнна хеталора. Ма дарра аьлча, из де доагІаш а данза даргдоацаш а дар!

Бакъда, из хІама дазар царех цхьанне а. Долче, шоашта могар дир тайп-тайпара бахьанаш лехара. Оалаш ма хиллара, «объективни бахьанаш». Лехачоа уж шортта кора мы доагІий...

Цу даькъе къаьстта белгалвоалаш вар хлебозавода директор нов. Местоев.

Бюро членаша цунга хаттар:

— Шун завода продукце диинахьа кхоза мах бу бахача наха. ЮаргІолаш мада кургьн оаш хьаю маьхк?

— Йоагіачул яйгагІа хІана хул маькха булкаш?

— Брак йола продукци заводера ара хІана юьлийт оаш?

ХІаьта царех цхьаннена корта а болаш жоп дала маганзар завода директора. Из-м тамаш а яцар. Болх тоабара, продукци дикагІа хилийтара, коллектив кхотаяра деш хайра хІама а доацаш, «объективни бахьанаш» лехар цун балха стиле керттера хилар къаьгга холуш дар бюро дийцачунга ладийтІача.

— Хлебозавода балхах дола дош укх бюро дуаца оттадаьчул тІехьагІа проверка йича гучадаьлар, — йоахар халкъа тІахьожама районни комитета председатела нов. Джандигова. — Экажкъонгий-Юрта тина дІайихьача 390 булках 150 брак йолаш хиннилга, ТІой-Юрте — дилагІа дола дакъа, брак йола дукха маькх яр Долакх-Юртарча тика чу а.

Цу тайпара хІама цхьа бахьан доацаш нийсденнадац. Тхона хетачох керттерчарех наІ да завода коллектив стабильни ца хилар. Масала, 1982 шера укхаза балха хьаийцав 59 саг. белхера дІаваьннав 43. Наха эша балха а салаІара а хьалац Іалашдара йоакхо яц завода администрацес; болх беш яц душевойш, бытовкаш.

Укх тІехьарча шин шера сотнъа тоннал совгІа брак йола маькх заводе юхаяйтай райпо тикаша. Эза мел ваза хІара булка 70—100 грамм эшаш хиннай. Цу хьакъехьа увттаь дукха анташ я.

Кхетадеш ма хиллара, цу тайпара кхоачамбоацараш дІахо ла йиш йолаш дац. Цудухьа парте райкома бюрос хлебозавода директора Местоевна строги выговор а йир, цу балла тІа из витар бахьахьа доацаш а лаьрхІар.

Иштта ира критика еш дийцар тІехьаюсача кхьча предприятей гІулакхаш а. Бюро хилалехьа хийцаб карпишкаш еча завода, ПМК-432, Серноводски ПМК кулгалхой. Дукха ха йоаццаш цига хьожабаьрацкара бюрос хьадийхар къахьегама а технологически а дисциплина оьлантара деза тоаелга, дика продукци мара ара ца хецилга. Шоашта тІадиллача гІуланга хьалхара бехктокхам айбелга, оасаре къахьегара коллективашта эша хьалаш Іалашделга.

ДІадахача шера во болх баьб ДРСУ коллективо. План 88 процент мара кхоачашъяьац. Наькъаш дехкарашта а тоадерашта а транспортникаша тийша болх баьб ала гІерташ вар ДРСУ начальник нов. Тумгоев.

Бюро членаша коллективера гІулакхаш кІоаргга техкачул тІехьагІа гучадаьлар керттера дар из ца хилар. План кхоачаш ца яра бахьан да нов. Тумгоева шийх болх тесса лелабар, производстверттІа вІаштІехьа ца яккхар, наьха дисциплина гетгара лоха хилар. Из бахьан долаш парте райкома бюрос строги выговор елар цунна.

Бюро оттадаь дош дийца чакхдоалаш къамаьл даьча КПСС Наьсарен райкома хьалхарча секретара А. А. Мякиева кулгалхой а партийни организацей а терхам тІаберзабир предприятеш тІехьайнсара бахьанаш кІоргга тахка дезаш хилара, уж хьалхи латтарий мугІарашка яхара де мел эшар дара. Парте районни комитето а цун бюрос а белгалдаьккхар цо, дІахо чакхдоалийтаргдац шу дІадолалуча хана белгалъяь планаш а тІанйца социалистически декхараш а кхоачашдара мел эшар ца деча цхьабоача кулгалхоша леладер. Болалочунгара дена кулгалхочунга кхачталца хІаравар хила веза шийна тІадиллача гІулакха хьалхара жоп луш, шийна тІалатта бехктокхам кхетабеш, производственни дисциплина чІоагІа йо—.

Укх деношка московски станкостроителаща вІашагІкхийттача хана КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара новкъоста Ю. А. Андропова ма аллара: «Вайна эш санхетаме, производство дІахьалхашкахьа кхухьаргйола балха дисциплина. Дисциплина бахьан долаш лоаттабеча къовсама боккха чулоацам юкъебоала, производственни заданеш кхоачашъярца юкъарча доацаш из бувза беза вай, тІаккха, оалаш ма хиллара, цунах даьсса хІама хургдац. ТІаккха кхоачапкхургда парте Центральни Комитета ноябрьски Пленумо белгалдаьр».

М. ХАМХОЕВ

Ю. В. АНДРОПОВ МОСКОВСКИ СТАНОКАШ ЕРАШЦА ВІАШАГІКХЕТАР

(Нистоделлар. Доаллур 1-ча оагІо тІа).

В. Т. Камаров. Тхоай собране оаха чІоагІо хьай — ерригга нарушенеш довргйоаца хьалаш хьаде, аьнна. ХІаьта из деча хава къахьетама оасарле лакхъяра. Йоаш йола балха ха, производстве хула ве кІезигдара йола предложенеш кхоачашъяра вІнаш тІадерзаделга керттера декхар долаш дус. Саг балха хьаеча цо гІадвуташ, лоІам беш из хургболаш мел эша хьалаш хьадара деза дар мел доацар Іалашдеш йоакхо е сча коллектива. Тахан ше даьчох доккхал деш из хургволаш. Хьаэцаргда вай цхьа моллагІа дола масал. Со волча болх беш вар къона болхло Степаненко Михаил. Шаккхе а цхьа станок хьаеш дар тхо. БІашагІ а елч, болх беш йолча станокага чІоагІа хьашт долаш хьожаш хинна из безаме хеташ лувш хилар со. Кхьметтел вецдваьккхар со цо. ХІаьта аІамигача саго, станока дІатІа а ваха, аьлар: «Хьажалаш, болх беш еша!» ХІаьта иштта доккхал ду аз цехе сайца цхьана Бухарев Федор Кузьмич, Шумилкин Алексей Федорович сайна бола шоай гІулакха корифеиш болх беш хиларах. Дика хет къонача болхлошта кхетам луриш вайцига алхха цу тайпара нах хилар. Вайна когаметта дІаотта деза ноахал вай хьалкхедарга хьежа мара болх а бергбац цо. Вай шоашта чуделлар мера дІадала йиш яц цар тІехьагІа шоай хьамсарча завода а.

Къамаьл де дош яц отделочни балхий цеха начальника Т. А. Комаровас. Тха цехе къахьегарех аханел совгІа бараш кадрови болхлой ба, аьлар цо, хІаьта вокаш — кагирхой. Цудукха къонача болхлошта кхетам балара, цар балха говзал лакхъяра доа тхацига чІоагІа ира латт. Цу гІулакха дукха теркам тІаухийт оаха. Масала, бригадаш оаха вІашагІъехьай царех хІаранена юкъе къона болхлой а хьехамчаш а хургболаш. Бригадашта керте латт коммунисташ. Цехе болх бераш керттерча дилкъе кхалнах ба. МаІа нах геттара кІезига ба.

Ю. В. Андропов. Шоай цехе хІана байтац оаш уж?

Т. А. Комарова. Ай, маІа нах тхо долча къахьега бахка хайра туташ бац.

А. Ю. Андропов. ХІана?

Т. А. Комарова. Хьа а ух, дІа а ух. Царна тхо долча низткъала хет производство дегІа зене хиларка. хІаьта цар шоаш лорабу. Долче, ма дарра аьлча, кхалнахаца цхьаза болх бе атта а хилац. Бакъда, йолаш я йоакхий гІойленаш а. Масала, саг балха хьава тІехьаяпса е ца воагІаш йола моттигаш нагахьа мара хилац. Тхоца Іаткъаш дар кхыдар да. Сменай чурча балха тІа доаш дар доккха да. ХІанз цу гІулакхаца цІенхаштта къовсам лоаттабу оаха.

Ю. В. Андропов. Сенах хьахул уж?

Т. А. Комарова. Бахьанаш тайп-тайпара да. Цкъа оа дика йоаца лакокрасочни материалаш лоаттаеш шийсду, хІаьта из балха чІоагІа Іаткъ. Дика йоаца материалаш дІахийтар бахьан долаш цкъаза болх юхабе беза ча отт. Нийслу эша деталь шийнаи ханнахьа хьа ца кхоачаш, литье дерттІа хьаякза йола моттигаш а. Цо а совлеи болх бе безача кхоачаду тхо. Сона хетачох, цу балах кІалхардала мел тхо укх шера, хІана аьлча, лакокрасочни промышленносто хьанхачох, шийна продукци тоае дагахьа ба уж. Кхы цхьаькха а проблема я тхацига: хІаминга механизаци. Ши килограмм доаллол дола шлифовальни машинкаш я тхацига, цар болх беча хана еча вибраце веррига саг эгавеш хул.

Ю. В. Андропов. Малув уж машинкаш хьаер?

Н. С. Чикирев. ГІишлошташ наькъашташ машинаш ю министерство.

Т. А. Комарова. Шеко яц, аз дийцача цу дерригие тха болх юхабеттнилга къахьегама оасарлен Іаткъилга. Иштта дале а 1983 шерара тхоай социалистически декхараш кхоачашдергда оаха.

Тхоай цех кхалнаькха хиларца кІезиг-дукха социальни дешаех ала безам бар са. ЧІоагІа дика да безам болаш мел бараш шоай бераш берий яслешка дІадала йиш долаш хилар. Тха дика столови я. Заводе продукташ эша йиш йолаш да тхо. хІаьта из кхалнахе чІоагІа аьттув болаш да.

Ю. В. Андропов. ХІаьта, бокъьала аьлча маІача наха а (зале багІараш белалу).

Т. А. Комарова. ХІаьта тхона къаьстта. Тхона путевкаш тел. Санатории путевкаша тхо, болхлой, Іалашдаь да. СалоІача цІенояшка льготни путевкаш луш ухийт. Бераш дола кхалнах а льготаш йолаш ба.

Къамаьл де доаш яц вокхагІволча мастера, цеха партийни организаце секретара В. С. Емельянова. — Аз заводе болх бу тыкъа кхоъ шу даьннад, йоах цо. Заводе болх бе волавелар слесарь-инструментальщик волаш. хІаьта мастералла къахьега 15 шу совгІа ха я. Сона бІарга а гуш, технически Іалашо елга лакъделар, арахеца продукци дикагІа хилар, болхлой квалификаци лакхъелар. Автоматически линешта, агрегатни станокашта эша чІалхане оснастка кийчъю оаха. Тха болхлоша сийленца кхоачашгъю уж заданеш. Ма дарра аьлча, из доккха гІулакх кхоачашдеча хьалха латт коммунисташ. Из, масала, яла йиш йолаш ба шоай участкаех расточник Исаков, фрезеровщик Поляков, слесарь Гречишкин, дукхха а дукхха а кхыбараш. Ерригача коллективо дика тІанйцар вай парте ЦК ноябрьски Пленума решенеш, производство вІаштІехьъяьккха езилга, къахьегама дисциплина хулга мел лоархІаме да нийса кхетаду. Оаха тешам лу тха участок, сона хетачох, тха завода ерригга коллектив декхарах эоархІаергхиларах.

Ю. В. Андропов. Хьакхашта цхьа хаттар де йиш яий? Нарушителаш дукха бий шун цехе?

В. С. Емельянов. Из доаш аьнарь бетта къоастадаь даьннад, аьнна ала йиш я. Шеко яц, къахьегама дисциплина чІоагІъеча шоай лоархІам хьагойта беза вай законаш, административни взысканеша, хІаьта, сона хетачох, цу даькъе къахьегама коллектива лоархІам эгара боккхагІа ба.

Ю. В. Андропов. Шеко яц, эгара боккхагІа ба.

В. С. Емельянов. ХІанз оаха цехе болх вІаштІехьбоаккх бригадни хьисапе. Дукха ха дІалехьа цу тайпара къахьегамга ярга ерригга цех. Цо тхона лургья къахьегама дисциплина чІоагІъяре, къахьегама оасарле лакхъяра йоккхий торонаш. ХІаьта бокъьала аьлча, дика дар къамаьл кІезигагІа а деш гІулакх вІаштІехьдоаккхаре.

Ю. В. Андропов. Нийса да. Из, шун завода хинна ца Іеш, берригнешта а лоархІам болаш да.

Деликъийга салоІа ха чакхйоалаш латт. Московски станокаш ерашцара КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Ю. В. Андропова вІашагІкхетар а йисте доалаш латт.

ВІашагІкхетаре къамаьлд дир Политбюро члена, КПСС Московски горкома хьалхарча секретара В. В. Гришина. Цо тешам белар коммунисташи, къахьегама ерригача Москвас берриге низ КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра тІабокхийтаргхиларах. Бакъдолаш да, аьлар цо, порядок оттае йоагІа дисциплина чІоагІъярца а планаш кхоачашъярць в. Болх мишта бе боза, гІулакх малагІча оагІорахьа дерзаде дела хьахьоккхаш хаьдда декхараш оттадаьд Пленуме.

Ю. В. Андропов. КІаьдденна юхасовца йиш яц. Из декхар йІаьххеча хана кхоачашде доагІаш да.

В. В. Гришин. Шеко яц, из Іалашдеча керттера дукъ коммунисташта, партийни организацешта, уж декхараш кхоачашдара къовсам лоаттабара наьха дегаш айде дезаш йолча шун завода партийни организацена тІадуж. Юрий Владимировича дийцар укхаза къахьегама дисциплина чІоагІъярах. Бокъьала аьлча, из дукхача оагІонех латташ дош да. ХІаьта гІулакх далац алхха каннахьа балха хьаварахи дІавахарахи, хІаьта из а боккхача лоархІаме дале а.

Дисциплина чІоагІъярах дІахада йиш йоаца дакъеи бокхдача лоархІаме хІамеи да производство дика хьалаш хьадар: из хаьддача планагІа лелаеш, материально-технически Іалашонца кхоачашъяь, оборудовани дика вІаштІехьъяьккха йолаш хулга. Производственни дисциплина а плановни дисциплина а чІоагІъе еза. Укхаза нийса белгалдоахар, керттера лоархІам болаш коллектив я, яхаш. Нагахьа санна къахьегама дисциплина телхаь моллагІа моттиг довргйоаца общественни мнени коллективе хьайоа цох хургья кхы мел йолчул чІоагІа йола средство.

Ю. В. Андропов. Массехк дош аредар аз хІанз новкъоста Гришина дийцачунца дийза. Сона лов новкъосташа нийса кхетадар, дисциплина чІоагІъярца дувзаденна дош алхха болхлошта, инженерно-технически балхалошта доагІаш хиция Іеш доацилга. Из министрашцара деиз массанена доагІаш да.

Вухсоцаш нов. Ю. В. Андропова цІаьнкха а баркал аьлар станокаш ерашта цар дика гІуланхаш бахьан долашь дег тІара ше тІеэцаракх. ЧІоагІа унахцІено йолаш, производство, КПСС ЦК ноябрьски Пленуме решенеш кхоачашъеча толамаш доахаш уж хилар лоиш ловца баькхар цо.

Азербайджански ССР. Іилмана, техникана, дикагІйолча опыта карагІдаьнар производствана сихха юкъедоаладар — шоай производство дегІайоаллара керттера резерваш цунах гу Бакински радиозавода коллективана.

Технически кердадараш предприяте производствана юкъедоаладеча хьалхалаттараш завода кагирхой, комсомольцаш ба. Алкха дІадахача шера а предприятена цхьа миллион совгІа сом (планагІа — 410 эзар сом) экономически эффект луш йола изобретенеш яь йола 580 новатор 65 творчески коллективана чувоагІаш ва. Юххера а цар да лерхІар — монтажни, регулировочни, контрольни операцешка механизаци автоматизаци кІоаргъелга, дефект йоацаш изделеш арахецилга.

ВІашагІ а елла толаме болх беш я къонача специалистий Совет, хан-ханнахьа чакхйоах «ДикагІвола къона специалист-рационализатор», «Са эгара хьалхара рацпредложени» яха конкурсаш. Цига котбаьннарашта маьхе совгІаташ, хьара нара тела вымпелаш, ахчен премеш тел.

СУРТА ТІА: «Са эгара хьалхара рацпредложени» яхача конкурсе котаьнна Агасидых Агаев (юкъе латтар) даькъала вувц новкъосташа. Приз — «Хазар-404» яха транзистор цунна дІеннай завода комсомольски организаце секретара Мухтаров Азера (аьрдехьарвар).

А. ТАВАКАЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЕРТТЕРДАР: БЕХКТОКХАМИ ДИСЦИПЛИНЕИ

Транспорта балхах тийша дукха да

Укх деношка «Грознефть» объединене технологически транспорта управлене цІеча уголоке автомобилистий йоккха собрани хилар. Къахьегамен производственнии дисциплина тоаярах лаьца доклад йир управлене начальника Э. А. Аракелова.

Докладчико а къамаьл даьча водителаша, болхлоше, мастераша теркам тІабахийта дийцар хьалхашка латта декхараш кхоачашдара, коллектива барт тоабара мел боккха лоархІам болаш да дисциплина тоаелга.

Юбилейни шера дика къахьийгад управлене коллективо. Планал совгІа халкъа боахаме эша 14 эзар тонн мовхьаш дІа-са дихьад. 488 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 375 тонн доагор а даьттан а материалаш кхоьйй. ПланагІа лаьрхІачул совгІа 4,1 процент къахьегама оасарле лакхъяьй. Пятилетка фонда шоай даькъа юкъедихьад изобретателашси рационализатораши. Цар еннача 34 предложенех 16,6 эзар сом пайда баьннаб.

Шоашкара масал гойташ, хьинаре къахьегаш ба шоферащ А. Демельханов, Ш. Погосов, А. Кривошеенко, Ш. Муртазалиев, Х.-М. Арсомерзоев, Л. Магомаев, слесараш А. Асеев, Г. Константинов, дукхха кхыбараш.

Собране къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар предприяте хьоккамаш кхы а дукхха лакхагІа хила йиш йолга, нагахьа санна къахьегама а производственни а дисциплина телхаеш моттигаш хинна цадаре. Шоай а ерригача коллектива а сий доаду малара тІехьабаьнна лелараша, прогульщикаша, балха ший ханнахьа хьа ца ухараша, яхаш дийцар цар.

— Фу болхло хургва са хиллалца къаракъ мийначох е медвытрезвителе байса а яьккха. Іурра балха венач, — йоах коммунистически къахьегама ударника, кагирхой хьехамча Демельханов Алхазура. ЧІоагІа бехк баьнхар цо тІехдаьккха молаш волча водителах М. Барзукаевах. Корта бохо маларааш меларацца, прогульщикацца, балха тІехьабусарашца цхьаькха а машар хила йиш яц, — йоах оратора. Доккха къамаьлаш а ца деш, шийна тІадилла гІулакх тешаме, шиї ханнахьа кхоачашде массава а тІахьийхар цо.

Эксплуатаце службах цІенхаштта бехк а боаккхаш, къамаьл дир водителa В. Чеботарева. Хьабе болх а боацаш низбола трайлераш сейцa латташ моттигаш хул управлене, аьлар цо. ХІаьта, ховш ма хиллара, де хІама а доацаш висача сага мале е кхыдар де дог отт.

Нийса къамаьл де нов. Чеботарева даьр, из объединене кулгалхоша дІадезача баньахьа а де. «Грознефть» объединене чуйоагІача автомобильни наькъий управлене боарам боацаш дукха балхаш да де дезаш. Тоьарга Сюритински яхача моттиге бода никъ хьоахабича. Укхаза 14 километр дІоахал долаш, жагІа пиикъ ба бидла безаш. Иштта пиькъаш да́кха деза Шелковски-1, Кьулбаседа-Брагунски — 6 яхача моттигашка скважинаш йоахача а. Хьагучча бесса транспорта бе болх шортта ба. ХІаьта хІана латт машинаш сейца?

Эшар доккха хІама дац — трайлераш ІоІоссае разгрузочних мара. Цхьабакъда, цу гІулакха оборудовани а я, машин кийчъеш саг вац.

Шофераша дувцар хьалдоацаш къамаьла юкъевоагІа управлене керттера инженер Ю. Л. Варданян. 1982 шера декабрь бетта планагІа Грозненски УТТ хІара дийнахьа наькъаш дехкача 35 самосвал ахийта езаш яр, цхьабакъда, ухаш хиннараш 14 мара яцар. Январь бетта а кхы болх тоабенна гІулакх дац. Машинаш сейца латтарах доккха зе хул управленена. Зе хиларал совгІа болх боацаш буcача водителий къахьегама дисциплина а лохлу.

Транспорт дуззьал мовхьаш дІа-са кхухьа средство хинна Іац, аьлар мастера С. В. Старова. Хадданза районашка, республикашка гІолла лелача водителашта керда нах бовз, къамашта юкъера доттагІал чІоагІду, вай мехка техника мел дегІаехий дІахойт. Из теркал а деш идеологически болх бе беза вай агитатораша, политинформатораша, аьлар цо.

ТІем тІа а къахьегаме а шай цІи дІайоавзийта волча Ш. Погосова хьехамчаш тІахьийхар кагирхошца кхетама болх дикагІа бара. Тоьам бац производстве царга хьехача, аьлар цо. Улица тІа, цІагІа, общественни моттигашка кагирхошка бІарг кхоабаш хила беза вай, аьнна белгалдаьккхар ветерана.

Къахьегама, производственни дисциплина тоаяра тІалеста шерра соцам тІанийцар собране. ЦхьайтталагІча пятилетка а кхоалагІча шера а заданеши социалистически декхараши толаме кхоачашделга закон а хинна дІаотта деза, аьнна белгалдаьккхад цу тІа.

А. ТИЩЕНКО.

Юртахой хьашташ дикагІа кхоачашдара

Хьалхашка латтача декхарех дика лоархІаеш хьайоагІа МагІалбикерча кооператорий коллектив цхьайтталагІча пятилетка шераша. Шерагара шерага толаме кхоачашгъю цо пачхьал кхен планаш, тІанйца социалистически декхараш.

Соахка ханал хьалха, 11 октябре, кхоачашъяьй кооператораша укх пятилетка хьалхарча шин шера план. ХІаьта 19 декабре кхоачашъяьй дІадахача шерара план. Алхха дІадахача цхьан шера юрта бахача нахага дехкад пачхьалкхен планал совгІа 300 эзар совгІа сома маьха тайп-тайпара тоараш.

Укх тІехьарча шин шера районерча торговлен, транспорта, быта предприятешта юкъерча социалистически яхье дукхаза хьалхара моттигаш яьхай МагІалбикерча райпо коллективо. ХІаьта а карагІдаьначун критически мах беш, юрташкарча къахьегачхой хьашташ дикагІа кхоачашдара торговлен, юкъарча кхачан предприятей болх дІахо белгтала тоабе безилга белгалдоаккхаш чакхъьлар укхаза КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумен СССР Лакхехьарча Совета сессен балха итогашта, пятилетка кхоалагІча шерарча кооператорий декхарашта, иштта Москверча хьалха латтача предприятей коллективаша къахьегамен балхен дисциплина чІоагІъяра тІехьа дІаболабьча патриотически болача хеталь укх деношка хинна болхлой собрани.

«ДІахо дисциплина чІоагІъяра бехктокхам лакхбара» хьакъехьа доклад яьча профсоюза моттигерча комитета председатела, райпо тІахьожама-ревизионни комиссе председатела Бахмурзиев Іаддал-Хьамида, собране къамаьлаш даьраша цІенхаштта дийцар кооператорий балха долаш долча кхоачамбоацарех, къахьегама, дисциплина телхаерех, пайда эша йиш йолаш йисача торонех, хІаране дисциплина чІоагІъяра, бехктокхам лакхбаре де дезарех.

Собране белгал ма даккхара, дукха моттигаш хул райпо аппарата, тикай, столовей болхлой ханнахьа балха хьа ца боагІаш, ханал хьалха балхара чуболхаш, балха хана тайп-тайпарча шоай гІулакхашта тІерабуваш, тІанйца гІулакх тешаме ца леладеш, советски торговлен бокъонаш телхаеш. Цу тайпара дисциплина телхаерашца боагтІача тайпара къовсам лоаттабац райпо кулгалхоша, общественни организацеша.

— Тахан а вайна юкъе ба цхьабола болхлой, — аьлар кооперацe балха ветеран волча тара склада заведующе Бобхоев Висангире. — итт-пхийтта минут балха хьава тІехьавальнавар е ханал хьалха чувахавар аьина-м фу хулар, тІабилла болх кхоачашбича аьина хеташ. Из чІоагІа, харцахьа кхетам ба. ЭІамига гІалат а доккха хул вай балха. ХІана аьлча, вайх хІаране болх дукхача наьха хьашташ кхоачашдарца бувзабенна ба. Цхьаннегара цхьа эІамига гІалат даьлча, вайх массанех бола тешам боабу. Цудухьа вайна юкъе вІалла ла йиш йолаш дац къахьегама дисциплина, мах бара бокъонаш телхаелга.

СоагІапчарча тика заведующе Галаева Довхана дийцар транспорт лехаш тикай кулгалхой дукха балха ха йовш хиларах, транспорт ца хилар бахьан долаш ханнахьа товар хьада а тара юхаяхьа а вІаштІехьа ца доалаш, эшархой бехк хулаш дукха моттигаш нийслуш хиларах. Цо дІадийхар райпо кулгалхошкара уж дешаш къоастадара йоагтІача тайпара йоакхо елга.

Дика гІулакх да, Кхачач программа кхоачаш а еш, райпо заготконтора болхлоша дІадоладаьр. Дукха доахан кхоаба ферма вІашагІъеллей укхаза. Дить бІов бежаш да укх Іай цу ферме кхоабаш. Ферма балхарча кхоачамбоацарех дийцар доахан кхоабача бригада заведующе Матиев Маьхьмада.

— Итт саг ва тхо ферме болх беш. ХІаране ший шийй декхараш кхоачашдеча хана довзанна дерттІа Іуцал де вІаштІехьдоал тха, — белгалдаьккхар цо. — Цхьабакъда, каст-каста нийслу тха болхлоех цхьабараша къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш. Къаракъ меле балха хьа ца боагІаш бус тракторист Мостовенко, доахана хьожаш вола Сиздеков. ТІаккха ханнахьа доаханна доакъар дІалала вІаштІехь ца доалаш дус тхо. Из бахьан долаш талх Іай доахан кхабара гІулакх. Балха дисциплина телхаераш цІенхаштта бехктокхаме оац заготконтора кулгалхоша.

Цунна мукІарал а деш, дІахо йодача хана балха дисциплина телхаерашкара лиргагІа жоп деха коллективе лаьрхІа хилрахи, шоай коллективе кхыбойча дисциплина телхаерехи дийцар заготконтора директора Манилов Саварбика. Масе а хана дика болх беш, социалистически яхье хьалха латташ вар заготовитель Арчаков. Дика болх бу аьнна машина эша новкъостал даьд цунна коллективо. Цхьабакъда, легковой машина тІахайначул тІехьагІа геттара во болх бе волавенна из. КхоалагІча даькъе а кхоачашдац цо хІанз шийй балха декхараш. Иштта планаш кхоачашгъяц укх тІехьарча кхаь бетте заготовитела Тангиева а. ХІаьта тІадилла декхар дизза кхоачаш ца делга геттаре чІоагІа дисциплина телхаелга лархІа деза.

Дукха цІенхашттара кхоачамбоацараш дола, къахьегама дисциплина телхаю коллективаш ювцаш, дІахо дисциплина чІоагІъяра, болх тоабара де дезараш белгалдоахаш дар райпо правлене председатела Эдельбиев Ахьмеда собране даь къамаьл а. Цо цІераш яхар товарооборота планаш кхоачаш ца яьча коллективай. Уж ворхІ я.

Белгалдаьха а кхыдола а цІенхашттара кхоачамбоацараш хиннадецаре, берригаш балха дисциплина йолаш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара бехктохам лакха болаш хиннабаларе, хІара тика, столове коллективо шийна хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдаьдаларе кхы а дикагІа хила йиш яр райпо балха хьоккамаш — керттера чулоацам иштта болаш чакхъьлар кооператорий собрани.

ХІаране дисциплина чІоагІъяра, бехктокхам лакхбара, КПСС ЦК майски а ноябрьски а (1982 ш.) Пленумаша дІадеххача тайпара кооперацe предприятей болх тоабара, юрта бахача къахьегамхой хьашташ дикагІа кхоачашдара де дезараш белгалдоахаш соцам тІанийцар собране.

А. ХАРСИЕВ,
тха соб. корр.

Грозненски «Металлист» яхача заводе хьалха латтачарех я художественни цеха коллектив. Укхаза дика болх бу малярашa, коммунистически къахьегама ударникаша Юнусов Мувсас, Богомолова Галинас.

Цар шоай бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта е брак йолаш продукци арахийца цхьаккха моттиг нийсъялийтац.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) маляраш М. Юнусови Г. Богомоловаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДIАДОЛАДАЛАР ДИКА ДА

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеча шийгара доагIа дакъа лацар дукха хIара дешна овсарегIа къахьег Ачхой - Мартановски районерча «Лермонтовский» совхоза № 2 йолча шурий-товарни ферма коллектив.

1983 шу берхате дIаладеннад ферме. Из-м кхетадеш а да, хIана аьлча цуи заведующе Янурсаев Iаьлас, зоотехника Эльмурзаев Ювсала, отделене управляюще Арсункаев Хьусейна дI-бIа-са ца къовсаш хадданза терко ю хьайбаш леладерий хьашташ кхоачашдара, балха хьалаши къахьегама дисциплинен тоаяра.

Ферме хадданза тIахьожам лоаттабу хьайбашта доакъар хан-ханнахьа дехкий, рацион нийса лелайой хьожаш. Белгалданкха доагIа, рацион ца толхаеши боагIгIача боарамен хьайбашта доакъар телаш хилча, ферме Iанна даа шортта доакъар Iалашдаь хилар. Масала, цунак денисн бийсанней хIара кхоабача Iатта тела йиш я 20 килограмм силос, 5 килограмм сенаж, кхо килограмм йол, цхьа килограмм концентраташ, хIаьта иштта 25 килограмм муж молабе а. Кхетам балара, политико - массови, организаторски болх дика вIаштIехьбаьккхаб фермерча болхлошта юкъе. Тайп-тайпарча темаех лаьца беседаш ю, лекцеш еш. Цудухьа доллача хIаманна духтIабоал къахьегамхой: мехкарча, районерча шоай боахамерча гIулакхашта. Иштта хов царна шбаех хIаране дийнахьа мел болх баьб а мел азаин даьнкхад в.

Ферма кулгалхоша а ерригача коллективо а къаьстта чIоагIа уйла тIайохийт укх Iаи замалахьа доахинга шура эша ца яйтарал совгIа, кхы тIа а алсамъяккхийтара. Цхьабакъда, зехьа дайнадац хьийга къа а лайна халонаш а. ХIара дийнахьа шура янкхара план 1270 килограмми пачхахьалкхенга йохкара план 1080 килограмми я. Уж планаш йизза кхоачашъю, цхьабакъда, паччахьалкхенга шура йохкара план дIакъ тIеххкхоачашъю. Масала, хIара денна 240 килограмм планал сов йоал шура. Из хул шурий хьоанал лакхъялар бахьан долаш. ПланагIа лаьрхIача 3,6 процента неттел, из 4—4,1 процентага дIаяхоач.

— Шура дукхагIа яхари цун хьоанал лакхъялари, — йоах ферма заведующе Янурсаев Iаьлас, — ферма берригача къахьегамхоша цхьатарра шоашта тIадиллача гIулакха шоаш чIоагIа бехктокхаме лархIари къахьегама дисциплина лакхъяри бахьан долаш да. Из тха вIаштIехьдоал коллектив барт тайна, цхьаьне вокхан оагIув хьаллоацаш хилара.

А. ЗАННУТДИНОВ.

Парте обкома V пленума решенеш кхоачашъеш

САКХЕТАМ ЛАКХА БОЛА НАХ КХЕБЕ

Коммунизм хьалъеш бола нах хила беза геттара лакха сакхетам болаш. Цхьабиккъда, керда саг хьалкхевелга атта гIулакх дац. Дукха ха, низ эш эксплуататорски классо юхедитар наьха оамалцара цIенденна дIадаккхара.

КПСС Сунженски райкомо дукхаза а дийцад шиш бюро заседанешка, пленумашка къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дош. Иштта КПСС XXVI съезда решенеша а КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V пленума соцамо а дIадехкачв бесса къахьегамхошта идейно - политически а интернациональни а кхетам лулга тоадар дувцаш 1982 шера апрель бетта КПСС райкома пленум хилар. Цул хьалха а, 1980 шера август бетта, дийцад из дош райкома пленуме. Цу пленумий установкашка хьежжа хIара партийни организаце хоадам болла мероприятеш оттаьй. Районе бахача наха коммунистически кхетам балара дукха болх бу партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. КПСС райкома бюрос, предприятей юккъьанцарча партийни организацеша принципиальни мах бу национализма, шовинизма факташ гучаьнча, цIенхаштта хьадех партийни, паччахьалкхен дисциплина тоаелга. Берригa а кхетама болх чакхбоах КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V-ча а парте райкома X-ча а пленумаша дIадехар кхоачаш а деш.

«Идеологически, политико - кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамах когтIортилга а еш, наха дикагIа воздействи ергйола формаши методаши лехаш болх бу районии партийни организаце. ДукхагIа теркам тIаухийт оаха керда обрядаш вахара юкъейоалаяра. Традици а хинна дIаэттад хьалха тоссача боьла, хьалхарче - цIовна, улицай цIейш дездалга. Торжественни хьалаш а долаш, пакъабоах Советски Эскаре гIулакх де болха нах, саг йоаласча-йодача керддадар юкъедоаладу.

Дукха нах вIашагIкхийтта, бокъонца цIей долаш чакхдаьлар Лесной улицах керда цIи туллилга. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа турпала гIуланхаш бIаргадайтачарех цаI я Клюева Надя. Станице бахача нака шоай мехкахочун сий а деш, цун цIи тиллар Лесной улицах. Даькен кортамукъале бахьни долаш шийса дIаденнача эрсий йиIий цIи къонабараштa шIаккха йицлургйоацаш Орджоникидзевски станицерча № 2 йолча юкъерча школа пена тIа мемориальни улг техар. Школе а пионерий цIагIа а Н. Клюевайна карагIдаьинчох, цун нахарах дувцаш уголокаш ньй. Торжественно хьалаш долаш, эмоционально чакхъяьхача цу мероприятеша дикка влияни ергъя, аьхна хет кхувшбоагIараштa патриотически а интернациональни а кхетам балара.

Пропаганда, агитаци ерга тоадара дукхагIа теркам тIалоаттабу КПСС райкомо. Предприятешка, организацешка политинформацеш елга, цаIеш дола политденош чанхдоахилга тоадьа. Къахьегамхошца кулгалхой вIашагIкхийттача хана дувцача дешай тематика белггала шерьяьй. Докладчикаша дувц актуальни долча дешаех. Теркам тIабахийта ладувгI къахьегамхоша дувцачунга, де дезар ду цар предложенеш, замечанеш кхоачашъяра.

Иштта цIенхаштта хьадех боахамийн кулгалхошкара шоай коллективашна кхетама болх белга тоадар, унах-цIена моральни климат хулилга IалашдаР. Предприятей, организацей, учрежденей кулгалхоша, партийни организацеша коллективашта кхетам баларах дечох дувцаш парте райкома бюро заседанеш хиннай.

Къахьегамхошта атеистически, патриотически, интернациональни кхетам балара бонкха лоархIам болаш хилар СССР 60 шу. НГIАССР 60 шу. нохчийн гIалгIайн шоай лоIамагIа Россеца юкъебаха 200 шу дизара накъабахара баь боккха идейно-политически болх. Вахара деррига а оагIош чулоацаш, комплексно баьча кхетама балхах доккха беркат даьинад. Района боахамаша хаиал хьалха кхоачашдир юбилейни шера тIанийца социалистически декхараш. Иштта. Ленина цIерагIча колхозо 1 декабрь хьатIиотташ паччахьалкхенга 183 тонн дулх дехнар план 180 тонн йолаш, шура — план 1250 тонн йолаш 1265 тонн. Юбилейна шера районерча хьайбаш леладечарна юкъе болгал а йолаш, дика болх баьб «Путь и коммунизму» колхоза №№ 3, 4 йолча фермай коллективаша. Хьинаре къахьегарца шоай цIераш дIайовзийта ба цу фермашка болх беш бола доаркаш. Э. Акиева, Х. Костоева, М. Чаниева, А. Астамирова. Ланха да цар хьонкамаш. Пятилетка кхоалагIча шера чотагIа пар болх бу массехк бутт ба. Цу тайпара хьинаре къахьегаш кхы а дукха масалаш доаладе йиш я.

ЦхьайттаIагIча питилетка шоллагIа дола шу толаме чакхдаьха промышленни предприятеш кIезига яц районе. Царех я коача газа Къулбаседа-Кавказа контора, Орджоникидзевски ДРСУ, «Чечингтазстрой» треста спецСМУ, ПМК-7, нхьйолча предприятей коллективаш.

Цу коллективашка лерттIа вIаштIехьдаьккхад къахьегамхошта идейно-политически кхетам лулга. Iлакха я укхаза къахьегама а производственни а дисциплина, хIаране кхетабу хьалхашка латтача дешай бехктокхам. Цунца цхьане къахьегамхошта коммунистически кхетам луча кхоачамбоацараш, даиза дисараш а кIезига дац.

Тахан а дукха мурдаш вIашагIбетталу ГIалашка. Укхаза вIашагIъеллай 29 саг чувоагIа Кунта-Хьажийн Дени-шейххийн ши тоаба. Цар туркхаш ба Костоеви Арапхановн. Мужече я Т. Мунольгови А. Тумгоеви туркхаш а болаш Кунта-Хьажийн Дени-шейххийн ши тоаба.

Орджоникидзевски станице хIанз и 63 саг чувоагIаш Кукта-Хьажий мурдий ши тоаба. Ткъо гаргга мурд вIашагIкхет Серноводске. Нестеровски станице я Кунта-Хьажийн Дени-шейххийн ши тоаба. Дукха ха яц Троицки станице баптистий секта хилла. Из массава а оарцагIваьина дIаяьнкхар, цхьабакъда, тахан а тIехь йолаш я православни христианий ши тоаба.

ХIара секта кулгалхочунца, динах тешача нахаца кхетама болх бу района партийни организацеша, депутаташа, дина культах дола законодательство лорадеш йолча комиссей членаша. Шоай юртахошта атеистически кхетам луча къаьстта дукха болх баьчарех цаI ва Нестеровски стансовета председатель хилла Д. Х. Мейриев. Иштта дика болх беш я Троицки стансовета дина культах дола законодательство лорадеча комиссе председатель Т. Ф. Головнова, кхыбараш.

Лекхе йоалехьча факташа хьахьокх гIулакх тхо мела хила йиш йоацаш долга. ДIахо тоаде деза КПСС обкома V пленума соцамо дIадехкача бесса нагийрхошта, района берригача къахьегамхошта атеистически патриотически, интернациональни кхетам лулга, берригa а низ тIабахийта беза наьха сакхетам лакх а беш, КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара уж оарцагIбахара.

Х. ГИРЕЕВ,
КПСС Сунженски райкома шоллагIа секретарь.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Объективе—Кампучи

Туолсленг... Унзара хоам беш бетта гурган санна дек из доп боккха бала тIаэтта хиннача кампучийски лаьтта. Туолсленг... Дикь шу хьалха кампучийцаш унзара боахар цо.

Духхьал цига, Пномпень яхача города къулбехьарча йисте хиннача школе йиллаяр полпотовски охранка набахте, е, наха цунах оалаш ма хиллара, валара фабрика.

Iаьдал клинана бе кхаьча даьиначул тIехьагIа школера дIаяьха хинпай дешара эшаш мел йола хIамаш, хIаьта бераш — Iаьрка робаш тIа а йийха юрташка дахийтад дени-буси ялхайтта сахьата цига болх бергболаш. Царна меттел укхаза чуенай керда «оборудовани»: аьшка вагаш, лийцача наха кулгех ехха аьшкаш, белаш, дIанараш, кандалаш, моарзагIаш. Школана гонахьа аьшка саьрг техаб, классашта юкъе кирпишках йовкъаш а ехха камераш - одиночкаш ньй, метр шерен цаIи ахи метр йIаьхен йолаш. ХIара тутмакх пенах дIавехкаш хиннав когах эшы а техе.

Пол Потан — Иенг Сарийнен эгара халагIа дола декхар хиннад дукха нах боабе могаргдола къиза нахбоабераш лохнлга. Полпотовцаша из декхар укх тайпара кхоачашдеш хиннад: 14—17 шу даьнна кхелета бераш шоай бандана юкъе а увзаш, царна хьалхадоахаш хиннад, нагахьа санна нах боабе уж раьза ца хуле, доккха Iазап тIа а уиттадеш уж шоаш боабергба яхаш. ХIаьта цар шоашта тийнна приказаш кхоачашдеш хиннад. Итт эзар саг вийна дIаваьккхан «валаро предприяте» — Туолсленге, из предприяти вIашагIйоллараха, цига уж зуламаш леладарахи бехке барашкара кампучийски халкъо дизза хьа а дехаргда.

Дукхха нах урсаш хьекхаш боабарца белгалдоалаш хилар Пол Пота — Иенг Сари доал деш хинна тIеххьара сахьаташ. Бакъда, шоаш леладаьча оахкарий хьесаперча зуламий тешаш хургбоацаш нах боабаь дIабаха гIерташ, байна дIабаьинараштa йист хила могаргдац яхача принципагIа бIеха гIуланхаш цар леладар чакхдалаьзар. Байнараша бехк бир царна, режимо адамашта ца хулача тайпара къиза леладаь гIуланхаш долча тайпара дIа а хьокхаш.

Тюремщикаш кхоабаьбац алхха архиваши фотографеши дIадаха. ХIанз геноцида зуламий музей яьча Туолсленга пенех хьалъяхна дадача цу сурташа дувц кампучийски халкъа исторе эгара IаьржагIа йолча оагIонах, кхы цу тайпара хила йиш йоацача исторе оагIонах.

Тахан Кампуче халкъ нийсача наькъ тIа а даьнна керда нахар хьалдеш доал. Кампонгчам яхача провинце каучукови плантацеш юхаметтаоттаеча кампучийски новкъостаща доккха гIо ду Советски Союзо. СССР новкъосталца укхаза юхаметтаоттаьй эзараш гектараш каучук йоалла гевеяш, городе Чуп болх бе йолаенний латекс чанхйоаха фабрика.

СУРТАШ ТIА: 1. Полпотовцаша йохаяь хинна чупски фабрика ерригa автопарк хийцача советски техника дIахьекхад халача климатически хьалашка ше дика хилар.

2. Полпотовцаша цIий Iоухийташ боабаьраш.

ТАСС фотохроника.

КАЛЕЙДОСКОП

АЛМАЗА ДОЛА «ПАСПОРТ»

Дувцилга а йоацаш Iалаьмате йоккхача масштабашка кхаьчад Малхбузехьа деш дола зуламаш. Порядкаш лораерий сатем чIоагIа боабу боккхача маьхе йола хIамаш лечкъаераша. ГIулакх мишта д аьлча, лочкъабаь бриллианта кхера лаха хала да, амма кхы а халагIа да из бовза: цу тайпара маьхе хIамаш хи ши тIадам санна вIаци тара хул.

Американски физикаша Роберт де Врисеи Рой Тефтен могаю боккхача маьхеча хIамашта маркировка яра йола оригинальни средство. Цар лерхI бриллианташта бIаргагуш йоаца татуировка е еза аьнна. Из е йиш я интегральни схемашта ионни обработка еш йолча аппарата гIонца. Цун излучени чуйоал геттара чIоагIа йолча хIамашта. Алмаза цхьан саьи тIа дилла йиш я алап е число. «Ионни знакаш» кIоарга чуйолхац — деррига а миллиметра эзарлагIча даькъа мара. Бриллианта мах лохлац из хIама даьд аьнна, хIана аьлча гуш хилац уж знакаш.

Кердача техника гIонца паспорта хьисапе дола хIама кхоач хIара алмазага.

(АПН).

●

«ВОВЗАШ ВОАЦА ЧАПЛИН»

Укх деношка британски телевидене хьахьекха Чарли Чаплина кхаь сахьата дола фильм, экрана духхьашха дайна да. Из хьадаьд сийлахь - вокххача мастера архиверча материалех, ше санна кхы доацаш а да. Ховш да фильма тIа беш бола болх чакхбаьлча ерригa «черновикаш», пайда ца эцаш йиса кадраш цо дилла а дIайоахаш хинна хилар. Цудухьа, Швейцаре Чаплина цIагIара корадаь киноленташ ца доахаш, хетаргахьа, ца ховш дисад.

Авторашa «Вовзаш воаца Чаплин» аьнна цIи тилла фильм кино исторе эгара гIорбаьинача делтелех цхьанве сий дар да. Цунна чуйоллхача материалех дукхагIа яраш 1916—1917 шерех дувцаш я. Укхаза и тIехьагIа классически хинна дIаэтта «Доло хьовзь хорши» «Йоккхача городгра цIераши» яха фильмаш доахаш Чаплина даь балхаш хьокхаш йола кадраш. Уникальни кадраша йиш хулийт Iалаьмате дикача художника творчески мастерсин бIаргаго. Чаплин тIера хиннавац из нахага гойта. «Из хьа миштa ду наха дайча, — аьнад цо, — кино къайле гучайоал».

(АПН).

●

ФРГ «КЕРДА МАФИ»

ТIеххьарча хана чIоагIа шердешад Германе Федеративни Республике кагийчея юкъерчея предпринимателий бизнес «лоранра» гIелала, нахагара хIама йоккхилга. ХIара бетта дIатела еза налог а оттаь, ца-деш цхьаккха во хIама дутаргдолаш лц бандаш, цудухьа из йоал телар гIойленагIа хеташ ба бIаьи бола предпринимателаш.

Цхьабакъда, гIелал а кхухьаш хIама аккхар а, белгалдоах «Ньюсуик» яхача журнало, из дина вIаштIехьдаьнкхя леладеча зуламий айсберга духхьала тIера оагIув мара лц. Малхбузенгермански «кердача мафе» 10 миллиард доллар боараме мах бола доходни бизнес яI цунах.

Дункхача шерашка зуламаш кхычахьарчул кIезигагIа дола мохк лоархIаш яр ФРГ. Тахан полице деча тешалагIа, мехка йолаш а 40-нега а 50-нега кхоачаш йола духхьала гIелал кхахьара наькъаца нахагара хIама йоаккхаш йола «кланаш». ВIашагIкхийттача Штаташкарчей Италерчей шоай коллегаша леладер леладу гангстераша укхаза.

Мафе деш дола зуламаш, тешал ду журнало, 30-аза совдаьннад тIеххьарча шерашка? Цхьабакъда мегадац цун кулгалхоех цхьаккха а лаца.

(АПН).

Политически обозревателa заметкаш

Женеверча переговорашцара ши никъ

Перерыв хиначул тIехьагIа Женеве дIайолалу стратегически герзашта доазув оттадарахи кIезигдарахи. Европерча юкъерча гаьналга додача герзах лаьца еча советско - американски переговорий керда раундаш.

Тоэам балга йоагa хьежжа хургдолаш дола керттера хаттар ядерни управленей деталех, шифрехи технически ма дарра дарехи латташ дац. Керттера хаттар барта яха оагIоний политически лоIами безами хиларах латт.

Массане а теркам тIаьза йола керда предложенеш еннай советски оагIоно. Советски Союз барта яха безам болаш хиларах шеко йолаш бац кхьиметтел переговорашка советски позицеша критика ерашa.

Цхьабакъда, американски оагIон позици цIенача дег тIара хиларах. Кхыча бесса, шеко йоалл. Дагаух, переговораш шоаш а вIашагIкхийттача Штаташа безам боацаш, цхьоагIонхойн общественни мненеш низ барах дIайолаэь хилар.

Цу переговорашка а вокх переговорашка а юххьанцара американски предложенеш ховшше а советски оагIонна мегаргйоацача тайпара оттаь яр, хIана аьлча лелаш йола паритеташ американски оагIонна пайдана йолча оагIорахьа хувцар цар.

КПСС ЦК Политбюро членa, СССР яьхча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос 18 январе Бонне хиннача пресс - конференце американски «нулевой вариант» мегаш йоачарна юкъера дIаьккхар, белгалдаьккхар, из дагаехераши переговорий истола тIа Iойилларашa цIенхаштта уйла йолаш ца хиннилга. Нзамо мах бир цо стратегически герзах йолча американски предложенешa.

Американски столицера ухача хоамаща баькъу цигара бараш цIенхаштта уйла йолаш ца хилар. ХIанзлe а чакхьяьний, нагахьа санна президентагa шийга ладийгIача, цIенхаштта, корта болаш хиннача переговорий массехк раунд, хIаьта цига мукъагIа хIанз а къоастадаь даьнадац переговораш цIенхаштта ергъя е хозахета ергъя яха дош.

Масала, Джозеф Харша «Крисчен сайенс монитор» яхача газета тIа язду. «Вашингтоне къайлагIа чIоагIа къовсам латт, ядерни герза хьакъехьа цIенхаштта переговораш ергъя-ергъяц яхача деша гонахьа».

«ЧIоагIа къовсам» латтача юкъагIа дIаух беларгаш — кортош а. Массаза а «керашта» юкъе хиннача, цхьабакъда, ший хинна бIухочун гIулакхаш «суперкерашта» гучахьа караре далийта вола герзаштен герзаш дIадахаран тIахьожам лоаттабеча США Агентства директора гIулакха тIара Юджин Ростоу дIавахаро гучох, кхы тIа а шеконий талгIи хьовйир Малхбузен Европе американски уйлай хьакъехьа. Москваш предложенешта духьаларча предложенешца ноо лургдолий-хьогI Вашингтоно?

США вице - президент Джордж Буш Малхбузен Европе вахав сагота болча цхьоагIонхой американски уйлашта духтIабахар духьа. Цун дипломатически багажа юкъе кердача хIаман цхьаккха белгало яц. Керда идеяш арайовлнага организационни а халача хьал тIа эттад: кадраш човвахьчул тIехьагIа кортош Iочудехк чиновникаша. Уж керда идеяш оалангара дена а къоабалъеш яц, хIана аьлча ядерни герза керда системаш дIаоттаяр, Европе е Вайоминг яхача штате ма хуле а, эгара хьалха общественность Iехалр дукъа мара американски оагIоно дакъа ца лоацача моллагIача переговорел лоархIамегIа да.

Малхбузен непайовзоно малхбузеневропейски правительствашта могаду, Женеверча переговорашна Вашингтоно хIанз лаьца позици шоаш кхы хьаллоацаргйоацилга ши дукь доацаш вице-президентега дIакхайкадар.

Деша тIара ца воала тактика пайданагIа хеташ дуаца мег Буша: американски дош чIоагIа хиларо юхайоаккхаргья Советски Союза яхаш. Юххьанцара американски предложенеш меташ ца хилара ши дукь доацаш яьча советски лаяаленешка хьелкача, цу тайпарча тактико хьулаь лоаттаду барта бахна безам ца хилар. Цхьабакъда, Европе Буш къувса езаргьяр тактика яц. Маццара проблемацара хьадда никъ ба. Масала, Кристоф Бертрама, стратегически тохкамий Дуней халкъашта юкъерча института хьалха хиннача директора Буша могаду США доазув долча ядерни тIемах на тешнлгеи диалогага кхача гIертилгеи дIакхайкадар. Тамаш я-кх вехаш цу тайпара хувцаллара Буш кийча хуле, «ядерни замалахьа вай массана а цхьан лодка чу ва» яхача А. А. Громыкос образно аьннача из раьза хуле а тамаш йолаш санна.

Цу цхьан хана ядерни тIом массанена а катастрофа санна лоархIаш йолча деррига адамий цу тайпарча позице дIатIадовларо мара дикадар дергдац ядерни герзах йолча переговорашка.

Геннадий ГЕРАСИМОВ.
(АПН).

ПЛАНАШИ ДАЬДАЬННАРАШИ

ШО-ШОАЙ ДОАЛАХЬАРЧА БОАХАМАШТА ЙОЛА МАШИНАШ

Низ болча тракторашта, хлат, свекла, хьажкIаш, коартолаш чуийча комбайнашта, нохарашта, сеялкашта, кхы йолча юртбоахама машинашта уллув кIезига арахецац СССР тракторни юртбоахамен машинаш еча Министерства наьха шо-шоай доалахьарча кхашкарча боахамашта, бешамеши огородаши ярашта лаьрхIа йола продукци. Лаьтта тоадара, зиэашта, рассадашта эша гIулакхаш дара, парникашка, теплицашка, оранжереяшка балхаш дара йола инструменташи инвентари, хIаьта иштта кара тетта ворлингаш, лоамеш, хий деттаргаш, хи пурхбергаш, гаьнашта молхаш еттаргаш, парникаш, мотоблокаш, е, кхыча тайпара царех оалаш ма хиллара, коа лелаю тракторaш — иштта я хIана шо-шоай доалахьарча боахамашта лаьрхIа арахецача хIамай йизза йоаца перечень.

— ИттлагIча пятилетке шозза совгIа алсамдаьккхад оаха из продукци арахецилга, — яхаш дувц министерства производственни управлене начальника Чилеп Виктора. — Из политика дIахо яхьа дага да тхо. Нагахьа санна 1981 шера бешамаштен огородаштен лаьрхIа арахийца ерригa продукци 23 миллион сомал совгIача маьхе хиннаяле, 1983 шера из дукха хIама ца эппаш 40 миллион соме маьха хургья. Духхьала тIеххьарча шиш шера хьаьнй тха предприятешка 80 гаргтача тайпа бустемах йола инструменташи эIамигача механизаце средствашн, цу даькъе пневмоинструмента, электрокIолий, электросекаторий комплект а йолаш йола пневмопровода конструкци. Мински тракторни завод оалача производственни объединене сихду мотоблокаш арахецар. «Грузсельмаш» яхача Iилма - производственни объединене отта а яь карарча шера арахеца йолаергъя, тIехьаювзачеи тIехьатувсачеи орудей набор а царна эшараш а долаш йола кердача системах йола мотоблокаш. ВIаштIехьдаьккхад иштта алюминиеви каркас а йолаш полиэтиленови плен-ках йола кердача тайпара парникаш хьаелга.

— Белгалдаьккхача бакъахьа да,—дIахо дувц В. Чилапа, наьха шо-шоай доалахьарча боахамашта беша - огородин инвентарь арахецаш СССР 70 министерствашени ведомстваней чуйоагIаш йола 460 совгIа предприяти хилар. Цу производства кертерьар тха министерство я. Оаха чакхбоакх эIамагача механизаце, инструмента, инвентара керда тайпаш кийчдара даькъера цаI бола технически лостам. ЛаьрххIача конструкторски конструкторско - технологически бюрос, хIаьта иштта юртбоахама машинашъяра Ерригсоюзни Iилма - тохкама институто шер-шера ерригача министерствайн ведомствайн предприятешкара хьаухача 300 тайпахча изделей технически документацега хьежаш согласовани яь ца Iеш, керда продукци арахеца Iомабалара де дезаш дола гIо а ду царна. Цу балха юкъе увз сомий бешамаш лелаярен юмсаш лелаярен Iилма-тохкама учрежденей, технически эстетика Ерригсоюзни Iилма-тохкама института балхахой. Тха цхьан бюро ассортиментий отделе йолаш я инструментен инвентарен дикагIа йола образецаш, царга хьажа а хьекe хорж предприятей кулгалхошен специалисташен производствана юкъе хьоргйола моделаш. Продукце дикал лакхъе новкъостал ду Паччахьалкхен ерригсоюзни кердача стандарташа. Иштта, тIеххьарча итт шера кердаяьхай изделей 90 тайпа ГОСТаш. Тха министерства цхьан лаьрххIача конструкторски бюро я тха наделен наха мел хоатташ я хьожаш йола отдел. Потребительски обществай Центральни союзен СССР торговле Министерствай викалашца цхьан къоастаю отдела балхалошна номенклатура, хан-ханнахьа ю арахецача инструментен инвентарен выставкаш. Цу дерригие гIо ду тха продукци иIераштa эшараш ханнахьа доаздеи наха хетташ йоаца изделеш производствера хьаяхея.

Юрий ФАЙБИШЕНКО.
(АПН).

ВАЙ ДОЛЧА ХЬОАШАЛГIА

Вай мехка столице Москве вахаш ва поэт Князев Борис. ХIаьта, дикка хьоашал тоссадиллад цун вай республикерча вовзаш волча поэтаца М. Сулаевца. Цул совгIа, Б. Князева эрсий меттала даьккхий вай мехкахочун произведенеш.

Тахан оаха кера тох Князев Борисa массехк стихотворени.

ГАГАРИНА ЛАЬТТА ЛЕЛ СО

Гагарина лаьтта лел со,
Лел хьа Iуйре, Байконур...
Шун къонгаш бе сигла
лесташ,
Эдал, Лена, Дон, Амур.

Городашка сагай лампаш,
Юрташка а лампаш йоаг.
Нах бе сигаларе седкъа
Йистхиларга доахаш дог.

Премиексий оаз я екаш.
Къонгаша шоай наькъаш
харж.
Болх уж, сигаленаш тоакаш,
Лаьтта царга коамой хьеж.

Хи йисте цкъа цIаьг де
летташ,
ХьамсарагIа цхьаьнта дац...
Керда Iуйре ера... Дених
Ага илла саг воргвац.

Гагарина велавелар
Дуненна а дейзар дIе...
Са заманхой, лел шо сигла,
Кхьачей шоана сийрда хе.

БIаьстан сейре. Йоагаш
лампаш,
ЙоагIаш боалий, эзай
хьаж...
Миллионаш километраш
Гаьнар седкъа вейга хьеж.

Гагарина лаьтта лел со,
Лел хьа Iуйре, Байконур...
Шун къонгаш бе сигла
лесташ,
Эдал, Лена, Дон, Амур.

Эрсий меттала яьккхар
С. ЧАХКИЕВ.

●

ДУНЕН КЪОНА БАЬРЕШ

Сийлаьх - боккхача россейхоча Есенин Сергейна. Гагарин Юрина.

Арбнацие сатем Iобессаче
Бутт шиий тайжа болар де
хьалхьейра,
Сона Гжать Рязаньца цкьена
Тамашие гIозальнна
бIаргаяйра.

Зовне дах Ока ки тIа илваш,
Боча хьест цар Смоленск
улла лаьтта,
Шоай хозалца дега мерз
хьесташ
Наькъа йистошка хоза
эзэш латт.

Мехкарий иллеш хезе,
тIеккхе
Даго а коргагIдаьле халкар
ду.
Юрта йисте коача дын
чухоаш
Водаш вола баьри
бIаргагу.

ТIеккха баьри ткъамале
ваьле,
Вада сигла йолчехьа буз
билле,
Хьаьллотелу сийна бесса
седкъа,
Цо бизьеча наькъаша
хьехиле.

Дукха къейле, тамаш е
сердал
Сигалара лаьтта Iойос дениe,
Уж дунен тIера къона
баьреш
Тахан куер туллаш бе
сигаленна.

ЙIовхалаха, моржахе
чакхбаьле
Седкъий долча а хиле уж
цIаух,
Нана-лаьтта юкэ Iобессе
Шурий чамий вiйий берте
кхуз.

Сацца болх уж сийна бай
тIа баьле
Росса хIара Iуйре
сийрдайоахаш
Е ноацIалга зовне илле
санна
Лаьттан тIерча наьхе дог
гIоздоеххаш.

ЦаI вокхох тера — Росса
къонгаш,
Лаьтта боарам хургбий цар
низ биста,
Борзах даьча цар сурташ
хозъергъа
Звездин е Рязана наькъа
йист.
Эрсий меттала яьккхар

С. АРЧАКОВ.

Грозненча Сийлаь - боккхача Даймехка тIема инвалидашта лаьрхIа йолча госпитале кIезига бац кIоаргга говзал йола лораш. Царех цаI я терапевт йола Арзуманян Кнарик Аваковна. 1945 шера дехна госпитале болх беш хьайоагIача цун дика марагIдоал шин уйлахоашта дарбаш де. КIезига бац госпитале шоай балхах дика кхеташ бола къона специалисташ а. Царна юкъе я терапевт Автохаджиева Фатима Бадрудиновна. Къаьнача а къонача а лораша йоаххо ер алха цаI да: тIема инвалидий могаш а тоаяр.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) терапевташ Ф. Б. Автохаджиеван К. А. Арзуманян.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ЮРТАРА ШКОЛА: ВАХАРИ ПРОБЛЕМАШИ

Краеведене балхех урокашка пайда эцар

Краеведене болх бара гIулакх мел лоархIаме да хьоадаь, дахача бIаьшере К. Д. Ушинские аьнад: «Вай даьхе вайна йовзалца, цунах вай Iомадаьр лаха юкъе дIадоаржадалца. Iалама а къаман а рузкъах пайда хьаэда ховргдац вайна: къе хургда вай...»

Наьна мотта литературен Iомадара гIуланна юкъе йоиха моттиг дIалоац краеведене. Iомадеш дола литература кхолламаш таханара мехка вахарца, цун дIадахача историца, багахбувцамца вIаший дувзаро урокаш сакъердамегIа, кхетамегIа ю. Практика гучадаьннад, краеведене материалаш юкъе кхухьаш урокаш хьехаро берий кхетам чIоагIбар, цу тайпара хьехар аттагIа дIаэдар.

Багахбувцам Iомабеш йола урокаш аьттув болаш я краеведене материалех бойкха пайда эца.

Нохч-ГIалгIай багахбувцам гулбеш хиннача вайнахая Ч. Ахриевал, У. Дудаевал, Л. Ахриевал, Аушевал, Цискаревал, З. Исмайловал совгIа из болх беш цIи хеза бола эрсий Iилманхой а яздархой а, Л. Н. Толстой, Н. Ф. Грабовский, П. К. Услар. Грен хиннилга хайча цу балхацара дешархой теркам айлу. 1852 шера Толстойс нохчий шиъ илли дIаяздаьлга хов вайна. Ше мел вах Кавказана, цун къамашца, цар кхолламашца сакъердим болаш хиннав Толстой. 1875 шера лаьрхIа Iомаду ю «Кавказа лоамароех дола хоамаш» яха сборник. А. А. Фетага цу хьакъехьа яздаьд цо: «ХIанзалца цхьаннена дий а ца ховш дола книжнаш дийшад аз. ЧIоагIа лоIам хиннаб сона. Тифлисе нела а теха «Кавказа лоамароех дола хоамаш» яха сборникаш да уж. Лоамарой оаламаш я поэзи а я цига, тамашие хоза поэтически таза я из». «Хьажа-Мурд» яха повесть язъеча хана Толстойс цу повеста юкъедихьад цхьадола нохчий а селий а иллеш. Вайнаьха багахбувцама сурт-сибатех я мотивех а Толстойл совгIа пайда ийбаьб А. С. Пушкина, М. Ю. Лермонтова, А. М. Горьке. кхьбараша а. «Италех дола фаьлгаш» яха сборник да А. М. Горьке.

Цун ийслагIа бола фаьлг язбаьб вайнаьха багахбувцамера астагIа Темарах йола сюжет ларде лаьца. Немировича-Данченкос «Лоаман аьрзеш» яха роман язъеш, вайнаьха иллей а дувцарий а хозагIа дола сурт-сибаташ юкъе доаладаьд цунна. Вайнаьха багахбувцамех пайда ийбаьб шоай кхолламашта юкъе А. Полежаева, В. Марлинске, К. Белевича, кхьта эрсий яздархоша.

Вай советски хана Нохч-ГIалгIай багахбувцам Iомабара гIулакхна дукха ньахьийтед Iилманхоша Л. П. Семенова, Н. П. Шеблыкина, Л. И. Пожидаева, кхьчар а. Цар лакха мах бу вай багахбувцама. Профессора Семенова Л. П. язду: «ГIалгIайн нохчийн багахбувцама поэзи дикагIа дола кхолламаш вай мехка а. Малхбоалехьа а, Малхбузехьа а дахача нъомий багахбувцама кхоллама лалла дIаоттале йиш йолаш да».

Уж материалаш йовзаре дешархой теркам лакхбу. Багахбувцам Iомабара гIулакх дикагIа долча оагIорахь хувцалу, бераша гIалгIай даха дакъа я лоац из Iомабеш. гулбеш.

ГIалгIай яздархоех, цар кхоллам гулъень тоъал материалаш я тха школерча наьна метта кабинете. ХIана яздархочун кхоллам Iомабеча хана, цу материалех пайда эц хьехархочо а дешархоша а.

Хьехар эргадаккхара чIоагIа пайдане я краеведене яздархой бахара наьнах хоам лу урокаш чакхъяьхар. Гойтов Iабдул - Хьамида, вахара а кхолламаш а ниъ яха тема Iомаеча хана дешархошта гIадилладар цун вахара книгь ... цунах даьша дувцаш йола материалаш, сурташ, кхьйола хIамаш гулъе. из вовзаш хиннача, хIана дийна болчарна дагадоагIар дIаяаде. Уж дерриге а дешархоша кхоачаш а дир. Дешархой цхьан тоаба дIаязбир поэта С. Озиева Гойговах дийшар. Массехк дешархочо Гойгова письмош лехар, цхьанне, яздархочун «Мукъалей Iуйре» яха книжка дера. Цу книжка тIа тIкъахь гаьтта Гойгова письмош да. Нийсделар массехк сурт, царна юкъе Горькийн Гойгови волаш Дарьялски чIожаш даьккха сурт а долаш. Цу тайпарча балхо кабинетера материалаш совйоах. Кабинета материалашта юкъера дешархошта кораяйр Гойгова вахарах, кхолламах лаьца Серафимовича Ставсе. Пантюхова. Пасынка дийшар. Литература Iомаеча хана краеведене вовшъостал ду дешархошта дикагIа литература кхетаде, яздархо а кхьйола граждани санна шийн Даьхен граждании хилар хьахьонкхаш. Бераштa йоаш кхоллам Iомабеш вовз яздархо шоаш бахача юрта, городе ваьхалга. шоаш лелача улицех лийинилга. шоашта хозахетар е дезаденнар хозахеташ а дезаш а хиниилта хайча, берий цунпара безам дукхагIа хул. Цох нар сийдеш. лоархIаш йола яздархо, пар вовхагIа йола новкъост, хьехамча хиле дIаотт. «Дийна масал» хул цунах бераша.

Н. С. Тихонова «Серго лоамашка» яхача поэма хетаь йола цхьаьнхя дхьа урок а юцарть вай. Поэма исторически ларде тахка аьнна хаттар эттача, дешархошта тIадиллар цу хана вай мехка леладаьча гIуллакхех йола материал гулъе. Ишт лагIча классе деша дагIача бераша гулйир дукха граждански тIема довкьонхоех йола газеташ тIара статьяш, 20-ча шерашка хинна событош хьахьонхаш дола книжкаш, брошюраш, кхьйола материалаш.

Тихонов дукхаза а хиннав Кавказе. 1936 шера Тихонов ваьхнав Серго Орджоникидзе дийнача моттигашка гIолла: Цу хана дагестанай цуйха из поэма язъяре уIила. Тихонова язду «Лоамашка гаьнагIа со хьал чу мел вода, шерагIа хьалхар сова хьалхашна граждански тIема эпопея. ЦIи хеза болча большевикий Серго Орджоникидзен С. М. Кировеи тоам боле сурт-сибаташ дукхал уиттар сона. лоамароша царех дувцачунга ладувгIаш. Са безам боагIар Къулбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттадеча хана Деникина оскарех майра лийтача гIалгIай халкъа дIовалаа а къонахчалах а боагIаш бола нах бе».

Александр Серафимович а дукхаза хиннав Нохч-ГIалгIайче. ГIалгIайче хинна гIулакхаш, вай халкъа вахар дувцаш дукха балхаш язден Серафимовича. Уж я очеркаш: «Кавказе», «Когаш лакхе болаш», «Шоаза вIашагIкхетар». Царел совгIа йистеяллаза йола очеркаш а: «ГIалгIай», «Базар», дувцар «Лоаман Iуйре», н. кх. дI. Цу шин произведенеш тIа Серафимовича а хьахокх 20-ча шерашка гIалгIашa халкъа Iаьдал баьхам лоаттабаь къонсам. «ГIалгIай» яхача очерка тIа язду цо: «Цхьаннахьа хетачох, ерригача республике хоабоагIаргбац уйтана санна Советски Iаьдал оцл бiрса лорадара кийча бола нах». Серафимовича йоазош деш хиннача книжка тIа да «27 юртах — 13 йоатаьй Деникина — 50 процент. Революцех байнаб 5 эзар сiт 74 изапнех...»

Лакхе дийцачох гуш да, краеведене йоших пайдане материал лэуш хилар. Советски патриотизм а социалистически интернационализм а йолаш кхуиш йоагIа тIехьа кхеяра. Цул совгIа, цо Iомабу уж тохнала балхаш де. Iомадаьчох уйла е, цу тайпара йола материал гулъе.

Я. МЕДОВ.

г. Назрана № 3 йолча юкъерча школа хьехархо.

ТЕАТРЕ—ПРЕМЬЕРА

КЕРДА ШИ СПЕКТАКЛЬ

ГIалгIай театральни труппо наст-наста гIоздахац вай дегаш кердача премьерашца. ТIеххьара цар премьера хилар соахка. Ия яр цIи хезача эрсий драматурга - яздархочун Н. В. Гогола деррнгача дунен тIа йовзаш йола «Ревизор» яха комеди. Цудухьа дукха ка яр цу труппа кердача спектаклага сагувсаш вай дола. Зрителa хьалхашкара из шоай декхар довза а довзаш, укх тIеххьарча хана дика болх баьб театро. Укх деношка цун хилар ши премьера. Уж я «Парн» яхен «ГIаш лела Махьмуд» яхен ши спектакль.

Хьалхарча пьеса автор ва вовзаш вола азербайджански драматург Ибрагимбеков Рустам. Хьай сигал, эхь-эздел ма дохьи, хьай дего къоабелдеш дер, Iайха лийрхIар кхачаше йоах спектакло. Цига керттера ролаш ловзаеш ба Наурбиев Руслан, Беков Ибрахьiам, Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни артистка Яндиева Тамара. Даскиев Батыр. Гайсанов Султан. Эпизодашка даькъа лоацаш ба Нохч - ГIалгIай АССР халкъа артист, Ленински комсомола Нохч - ГIалгIайчен республикански преме лауреат Цицкиев Мухьмад. Костоев Башир, Тамасханов Iийса.

ЦIи хезача башкирски поэта а драматурга а Мустай Карима яьзьча «ГIаш лела Махьмуд» яхача пьесах притчах я шоллагIа йола спектакль. Цо а кIоарга йоаш этико - нравственни проблемаш. Укх спектакле ролаш ловзаеш ба; Къулбеседа - ХIирий АССР халкъа артист, Российски Федераце Пачхьалкхен преме лауреат Хадзиев Махьмад-Гири, Евлоева Марина, Булгучев Хьамбикар, Кодзоева Iайшет, Кодзоева Дугурхан, Костоев Башир, Тамасханов Iийса.

Шанихе спектакль отталь ва гIалгIай труппа керттера режиссер Цицкиев Мухьмад, художник — А. Гончаров.

А. БЕК.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Бахача наьхен предприятей кулгалхойн теркамга!

Шелал эттачул тIехьагIа Грозненча цхьайолча районашка газ ца тоъаш моттигаш нийслу, лииитета тIехкха газ дIахецаш йолаше а. Из нийслу газорегуляторни пункташта юхе бахача нaха газах кийда зачана хана из кхоара йоакхо ца яр бахьан долаш. кораш наIараш шелал чухаргIйоаца дIоах ца дар, нах чубихаш йоацача помещенешка (гаражашка, теплицашка, хьайбаш чудоахкача моттигашка) газ йоагаяр бахьан долаш. Иштта, Челюскинций улицагIа, № 2 йолча цIагIа бахача гражданина Ельзарова гараж йIоахьеш хинний газ а йоагаеш, Победа улицагIа № 74 йолча цIагIа бахача гражданина Галичева газ а йоагаеш теплица лелаьй, цу тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я.

Ма дарра аьлча, бахача наха оттальча нормел совгIа йоагаяь газ соахка ноябрь бетта кхоза дукхагIа хиннай, декабрь бетта — 4-зза.

Бытовой гIулакхашта эшача тайпара мара (нах чуIеш дола цIенош дIоахдара, кхача кийчбара, хий дIоахдара) баха нах газаца Iаламбергбоацаш «Грозгоргаз» ЭПУ хаддаза тIахьожаш лоаттабу «Город Грозне бахача наьха боахаме боаттIача тайпара а кхов беш а пайда эцара хIара шера керттера дIахехорий хьакъехьара» 1982 шера 8 январера № 3 йола горисполкома решени кхоачашъяра тIехьа, нарядок толхаьчун газ дIаховдаю.

«Грозгоргаза» ЭПУ бахача нахаген предприятей кулгалхошкен дехар ду гази йовхала энергии кхов беш лелара де мел шегар дерздаьаш гIулакх вIаштIехьдаккха, аьнна.

Газ чуйилхача цIенашка бахача, лахдехьа хьоахаь горисполкома решени кхоачанъеш боацача нах (нах чуIеш боацача помещенешка, кораш наIараш йIоахъякза йолча верандашка газ йоагаерашта) цар йоагаяьча газах газови приборашъ (цар моттигашка хьежаш) дехи бусн йоагайча боагIа нах дIабоахкхтаргба.

1982 шера декабрь бетта лииитагIа йоагIачул дукхагIа газ йоагаяьча: «Промавтоматика» НПО-85442 кубически метр, кондитерски фабрика — 17811 кубически метр, аэропорт — 43327 кубически метр, «Грозгорпищекомбинат» яха производственни объединени — 70892 кубически метр, хIаьта соахки IV квартале наьха комбинате — 188267 кубически метр. № 4 йолча наьха заводе — 34584 кубически метр, кхьяранта счеташ дIаенний шерсра доагIар цхеза дукхагIа хьедоагхаргдолаш.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

5.00 — «Хa».
8.45 — «Йоаад шо, зурналчаш!».
9.30 — Iилман-популярни фильм.
9.45 — «Иванa Шубинова вор-нут». Художественни фильм.
11.10 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Шро Ланка — цхьана тIара гIайре». Киноочерк.
15.15 — Шри Ланка къамах садкара ансамбля концерт.
15.45 — С. Гудзенко поэзи.
16.20 — «Безам безамах» яхача Т. Хренникова балета музыка фрагменташ.
16.50 — «Саньерлана стартыш».
17.35 — «Шахматни школа».
18.05 — Миллионий ленински университет.
18.35 — «Iуйрийна музыка». Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Фигурни кхьасонгIа ... Европа чемпионат. ... Шйй ... программа. ФРГ-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Чехов волча вазар» яхача спектакль «Номер 877 бола ... сая» яха телевизионни фильм.
22.00 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — Iилман-популярни фильм.
9.05, 13.15 — Испански мотт.
10.00 — ПТУ дешархошта. А. М. Горький, «Нана».
10.35, 11.35 — Зоологи. 7 класс.
11.00 — «Наьна школа».
12.00 — История. 7 класс.
12.30 — «Ч. Диккенс. Вахаран кхолламаш оагIонаш».
13.45 — «Телефонаш даь совгIаташ». Субтитраш дола художественни фильм.
[illegible]

4 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — «Самьерлане стартыш».
9.30 — «Ичаваца» яха художественни фильм.

РАДИО

3 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

[illegible]

УКВ
II ПРОГРАММА

[illegible]

4 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.00 — Передачай программа (эрсий меттала).

Нах чубахача цIеношка цIераш ювлара ихерамзлен правилаш

Нах чуIеха цIеношка, цар чу бахача наьха бекхагIа хIара шера дукха цIераш юкъ. Эттара дукхагIа нийслуш дола цIераш ювлара бахьанаш да: цIерах лоралуш ца хилар, пийшкаш, электрически, газови, бытовой приборашъ лелаяра правилаш телхаяр, кIур уха пийшкий турбаш телха хилар, бераша цIераца ловзараш дар, н. кх. дI.

Дукха цIераш юкъ корта бохийбу малар менна бола нах гIаьле уйнача хана лора ца бийр бахьан долаш а.

ДукхагIа хана цIераш ювларо пачхьалкхенна а бахача наха а дукха материальни зенаш ду.

ЦIераш ца ювлийтара ха а деза, массане дагагалоаттаде а деза:

1. Газови прибор хьалдотталедьа цуна дика хьожилга. Коачъаь газ (пропан-бутан) чуйола баллонаш лелаеча хана уж цIера цхьан метрал гаргагIа йоацаш уиттае еза.

2. Электросеташи электроприборашна лелаеча хана магийтац:

— шоаш хьаь предохранителаш (жучокаш) уиттае;

— штепсельни вилкаш розеткаши йоацаш приборашъ, хIаьта иштта цхьан хана дукха бытовой электроприборашъ (пылесосаш, полотераш, электропийшкаш, баргяьашта етта аьшкаш, кхьяраш) электросетах дIахотта;

— электричествица йIоахъеш йола приборашъ атта йоагаш йолча хIаман тIа лоаттае а бIарг ца кхоабаш уж йита а.

3. Электросеташта монтаж айта йиш яц лакха говзал йолча электромонтерашка мара.

4. ЦIенош дIоахдеш а йIоахлуш а йола приборашъ лелаеча хана бокъо яц:

— коачача довгорца пийшкаш (плиташ) летае, гIаьле уаза, гуччахьа йоагача цIера юхе примусашка, керогазашка фетаген чудетта;

— телха йола а, хIаьта иштта наIараш нийлла йола а пийшкаш (плиташ) йоагае, царна юхе дахча, барзкъаш доккъаде, царга бIарг лоахилга бераштa дIатIадехка;

— лагIай площадкашка, гIонка долча коа хьалдаьча гIирсашка е атта йоагаш йолча хIамашта юхе, хIаьта иштта кухни йоллаше а юкъарча ийчешка фетаген доагаду приборашъ лелае.

5. ЦIеношкарча пийшкий кIур уха турбаш кIурлах цIенъе ела шин бетта цкъа хIаьта а, кухнера плиташ, хита кIеж йоахийта приборашъ — бетта цкъа.

6. Нах чубахача цIеношкен квартирашкен йиш яц:

— лагIай клеткашка кладовойш е;

— ийчешка цIагIа лелаю хIамаш сихха лоталуш дола хоача доагораш лоаттаде;

— бадашка кIур ухача турбашта 1 метрал гаргагIа латташ предметаш, материалаш хилийта;

— бадай кораши наIараши йийла лоаттае;

— юкъарча лагIаш тIа гIолла чуводача подвалашка хIамаш чулоаттаю отараш де;

— цIеношкара араувла моттигаш, хIаьта иштта эвакуационни люкаши балконаш тIара лагIаши дIакъуввла, дукъала хIамаш уиттае;

— квартирашка 5 литрал дукхагIа фетагени 1 литрал дукхагIа бензини леладе (уж йоаш йоацача хIаман чу детта хила деза);

— атта лоталуш йолча хIамашта, довгорашта, бытовой химе веществашта (аэрозолашта) юхе гIаьле уазийта, цIераш летае.

7. Коашка магийтац:

— наькъашка, зданешта дIатIаводача моттигашка, аракъарча пожарни лоамешта юхе, хий долча тIадолхача наькъашка хIамаш лоаттае;

— межведомственни комиссей бокъо йоацаш гIишлош хьалъе;

— бератика цIерца ловзараш дайта.

8. Шоай доалахьарча гаражашка магийтац:

— бензин Iоухийташ йола машинаш чуоттае;

— 20 килограммал совгIа бензин, 5 килограммал совгIа даьтташ лоаттаде, уж металлически, айхха дIакъуалаш йолча хIамашка хила деза;

— гуччахьа цIи а лотаь двигатель бIоахбе, ремонтах балхаш де.

9. Довгораш Iохачa моттигашка гIум тIахьарца еза, тIаккха из гаражера арайоаха.

10. ХIара гараже хила еза огнетушитель е енъа гIум чуйола яьшкен бели.

11. Коашкарча машинаш лелача наькъашка, цIеношта юкъерча йовкъашка, гидранташта, хий хьаухача кранашта юхе, автомобилаш лоаттае бокъо яц.

12. Юртара хIара цIа пожарни лоами болаш, хIаьта аьхкий хий чудола бешка йолаш хила деза.

13. Йол, дахча, кхьйола атта лоталуш йола хIамаш цIеношта 12 метрал кIезигагIа йоацаш гаргa лоаттае еза.

14. Нагахьа санна цIи яьлча де дезар:

— цу сахьате пожарни часте хоам белга № 01 йолча телефонаца, е кхыча тайпара;

— дукхазе вIаштIара даьча цIеноша кнопка тIа а тоIаь болх бе йолаялийта еза цIи ца ялийтара дукъалара устройство;

— йолаш йолча средствашца цIи йоае, хIаьта иштта нах, хIамаш цIеношкара араяха йолае еза.

НГАССР МВД УПО ВДПО республикански совет.

8.45 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», газета обзор.
8.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.35 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
[illegible]
11.45 — КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленума решенеш — вахаре! «Къахьегама торонаш — производства луш бола пайда лакхбора хоарламе кIеза данил (эрсий меттала).
15.15 — «Яздархои пятилетка». Митрофанов хьалха ва СССР яздархой Союза член Плиев М.-С. (гIалгIай меттала).
16.35 — Реклама.
17.15 — Передачай программ.
Хьоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
17.10 — «Кулгалхой коллективаш», Беседа (нохчий меттала).
17.31 — Вон лаьрбо Берригаш мехко. Вай мехкахойх дола кулгараш. Передача шоллагIа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вовхой вахар» яха радиогазета (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА
УКВ

18.00 — «Операшкара дукха езаш арини сценаш». Музыкальни передача.
18.45 — Художественни самодеятельноста дешархоех выступлени.
19.12 — Х. Осмиева йоазош дувцараш (гIалгIай меттала).
19.30 — Иллеш дIаеха И. Усманова.
20.04 — Шерра даьрна иллеш.
20.10 — А. Шахбулатов. «Нидорайна хетаь музыка».

Хоттам

Тахан республике гIоллеш Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 7—12, Грозне 9—11 градус йIовхал йолаш хален тарлу.

Кхоана морхаш йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —1, —6, дийнахьа + 6, +11 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктоькхана секретара — 2-84-88; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-56-87; корректорске — 2-88-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-88-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ02046. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 585.